

เอกสาร
สรุปเนื้อหา
ที่ต้องรู้

รายวิชา พัฒนาการตนเอง ชุมชน สังคม

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (สค21003)

หลักสูตรการศึกษาจากระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ
เอกสารทางวิชาการลำดับที่ 20/2559

เอกสารสรุปเนื้อหาที่ต้องรู้

รายวิชา การพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

รหัสวิชา สค21003

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ

ห้ามจำหน่าย

หนังสือเรียนนี้จัดพิมพ์ด้วยเงินงบประมาณแผ่นดินเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน

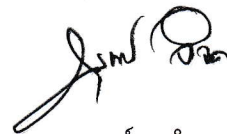
ลิขสิทธิ์เป็นของสำนักงาน กศน.สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายยกระดับคุณภาพการศึกษาทุกระดับการศึกษา สำนักงาน กศน. ในฐานะผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเป้าหมายประชาชนทั่วไปที่อยู่นอกระบบโรงเรียน โดยใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว และเพื่อเป็นการตอบสนองนโยบายของ กระทรวงศึกษาธิการในการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน กศน. หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้สูงขึ้น สำนักงาน กศน. จึงได้จัดทำสรุปเนื้อหา ที่ต้องรู้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงสื่อได้สะดวก รวดเร็ว อันจะส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดีขึ้น

สรุปเนื้อหาที่ต้องรู้ มีเนื้อหาจากการนำหนังสือเรียนของสำนักงาน กศน. มาสรุปเนื้อหา ประเด็นสำคัญที่สอดคล้องตามผังการออกข้อสอบในแต่ละรายวิชาของสำนักงาน กศน. สำหรับ เอกสารสรุปเนื้อหาที่ต้องรู้นี้ สำนักงาน กศน. ได้จัดทำรายวิชาบังคับ ทั้งสิ้น 5 สาขา รวม 42 รายวิชา ทั้งนี้ สำนักงาน กศน. ได้เชิญผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ศึกษานิเทศก์ นักวิชาการศึกษา ครูผู้สอน และ ผู้เกี่ยวข้อง มาสรุปเนื้อหาที่ต้องรู้ ในรายวิชาดังกล่าว

สำนักงาน กศน. หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นประโยชน์กับผู้เรียน กศน. หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามสมควร จึงขอขอบคุณ สถาบัน กศน. ภาคทุกภาค สถาบันการศึกษาทางไกล ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ศึกษานิเทศก์ นักวิชาการศึกษา ครูผู้สอน และผู้เกี่ยวข้อง มา ณ โอกาสนี้

(นายสุรพงษ์ จำจด)

เลขาธิการ กศน.

สิงหาคม 2559

สารบัญ

หน้า

คำนำ

คำแนะนำการใช้เอกสารสรุปเนื้อหาที่ต้องรู้

บทที่ ๑ หลักการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม

เรื่องที่ ๑ ความหมาย ความสำคัญของการพัฒนาตนเองและครอบครัว ชุมชน สังคม ๑

เรื่องที่ ๒ หลักการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม ๓

เรื่องที่ ๓ ประโยชน์ที่ได้รับจากการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม ๖

บทที่ ๒ ความหมาย ความสำคัญ ประโยชน์ของข้อมูล

เรื่องที่ ๑ ความหมาย ความสำคัญ และประโยชน์ของข้อมูล ๘

เรื่องที่ ๒ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ๑๐

เรื่องที่ ๓ ประโยชน์ของข้อมูล และการนำไปใช้ ๑๑

บทที่ ๓ วิธีการจัดเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลาย

เรื่องที่ ๑ วิธีการจัดเก็บและรวบรวมข้อมูล ๑๓

เรื่องที่ ๒ การวิเคราะห์ข้อมูล ๑๕

เรื่องที่ ๓ การนำข้อมูลไปใช้ในการจัดทำแผนชีวิต ชุมชน สังคม ๑๕

บทที่ ๔ การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม

เรื่องที่ ๑ วิธีการมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาชุมชน ๑๖

เรื่องที่ ๒ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ๑๙

บทที่ ๕ แนวทางการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม

เรื่องที่ ๑ เทคนิคการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผน ๒๐

เรื่องที่ ๒ การจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ๒๙

เรื่องที่ ๓ การเผยแพร่สู่การปฏิบัติ ๓๔

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๖ การพัฒนาอาชีพในชุมชนและสังคม	
เรื่องที่ ๑ อาเซียนกับการพัฒนาอาชีพ	๓๙
เรื่องที่ ๒ จุดเด่นประเทศไทย ในการผลักดันเศรษฐกิจสร้างสรรค์	๔๐
เรื่องที่ ๓ ศักยภาพประเทศไทยกับการพัฒนาอาชีพ	๔๓
กิจกรรมท้ายเล่ม	๖๒
บรรณานุกรม	๖๕
คณะผู้จัดทำ	๖๗

คำแนะนำในการใช้เอกสารสรุปเนื้อหาที่ต้องรู้

หนังสือเรียนสาระการพัฒนาสังคม รายวิชาการพัฒนาตนเองชุมชนสังคม รหัสวิชา สค ๒๑๐๐๓ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นหนังสือเรียนสำหรับผู้เรียนที่ลงทะเบียนเรียนเป็นนักศึกษา นอกกระบวนการศึกษาแบบเรียนเล่มนี้ผู้เรียนควรปฏิบัติดังนี้

๑. ศึกษาโครงสร้างรายวิชาให้เข้าใจในหัวข้อสาระสำคัญ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และขอบข่ายเนื้อหาเป็นลำดับแรก

๒. ศึกษารายละเอียดเนื้อหาของแต่ละบทอย่างละเอียด และทำกิจกรรมตามที่กำหนด แล้วตรวจสอบกับแนวตอบกิจกรรมที่กำหนดไว้ท้ายเล่ม ถ้าผู้เรียน ตอบผิดเป็นส่วนใหญ่ ควรกลับไปศึกษาและทำความเข้าใจในเนื้อหานั้นใหม่ ให้เข้าใจก่อนที่จะศึกษาเรื่องต่อไป

๓. ปฏิบัติกิจกรรมท้ายเรื่องของแต่ละเรื่องให้ครบถ้วน เพื่อเป็นการสรุปความรู้ ความเข้าใจของเนื้อหาในเรื่องนั้น ๆ อีกครั้ง และการปฏิบัติกิจกรรมของแต่ละเนื้อหา แต่ละเรื่อง ผู้เรียนสามารถนำไปตรวจสอบกับครูผู้รู้และเพื่อน ๆ ที่ร่วมเรียนในรายวิชาและระดับเดียวกันได้

๔. หนังสือเล่มนี้มี ๖ บท คือ

บทที่ ๑ หลักการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม

บทที่ ๒ ความหมาย ความสำคัญ ประโยชน์ของข้อมูล

บทที่ ๓ วิธีการจัดเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลาย

บทที่ ๔ การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาตนเอง ครอบครัวชุมชน สังคม

บทที่ ๕ แนวทางการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม

บทที่ ๖ การพัฒนาอาชีพในชุมชนและสังคม

บทที่ ๑

หลักการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า คนเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของสังคม สังคมจะพัฒนาและเจริญขึ้นไปได้ขึ้นอยู่กับคุณภาพของคนที่เป็นองค์ประกอบของสังคม นั้น การจะพัฒนาชุมชนได้จึงต้องเริ่มต้นที่การพัฒนาคนเป็นอันดับแรก นอกจากนี้ การพัฒนาชุมชนต้องยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญ เพราะเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนา คือ คน เนื่องจากคนเป็นทั้งทรัพยากรที่จะได้รับพัฒนาและเป็นทั้งผู้ได้รับผลประโยชน์ จากการพัฒนานั้นเอง

เรื่องที่ ๑ ความหมายและความสำคัญของการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม

๑.๑ ความหมายของการพัฒนาตนเอง

การพัฒนาตนเอง หมายถึง การปรับปรุงด้วยตนเองให้ดีขึ้นกว่าเดิม ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม เพื่อให้สามารถทำกิจกรรมที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายที่ตนตั้งไว้ เพื่อการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข รวมทั้งเพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และสังคม

๑.๒ ความสำคัญของการพัฒนาตนเอง

การพัฒนาตนเอง คือ การปรับปรุงและพัฒนาตนเอง ทั้งวิธีคิดและการกระทำหรือพฤติกรรมที่แสดงออกทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม เพื่อให้สามารถปรับตนเองเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดี การพัฒนาตนเองมีความสำคัญสรุปได้ดังนี้

- ๑) เป็นการเตรียมตนเองในด้านต่าง ๆ เช่น ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม รวมทั้งสติปัญญาให้สามารถรับกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน
- ๒) มีความเข้าใจตนเอง เห็นคุณค่าของตนเอง ทำให้สามารถทำหน้าที่ตามบทบาทของตนเองในครอบครัว ชุมชน และสังคมได้อย่างเต็มกำลังความสามารถ
- ๓) สามารถปรับปรุงการปฏิบัติตน และแสดงพฤติกรรมให้เป็นที่ยอมรับของบุคคลรอบข้างในครอบครัว ชุมชน และสังคม

๔) สามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาตนเอง ให้พัฒนาไปสู่เป้าหมายสูงสุดของชีวิตตามที่วางแผนไว้

๕) เป็นแบบอย่างการพัฒนาของคนในครอบครัว ชุมชน และสังคม

๖) เป็นการเตรียมคนให้มีความพร้อมในการดำรงตนให้อยู่ในสังคมอย่างมั่นใจ มีความสุข และเป็นกำลังสำคัญของการพัฒนาชุมชนและสังคม

๑.๓ ความหมายของการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชน หมายถึง การกระทำที่มุ่งปรับปรุง ส่งเสริม ให้กลุ่มคนที่อยู่รวมกันมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สุขภาพ ร่างกาย อาชีพที่มั่นคง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยอาศัยความร่วมมือจาก ประชาชน ภายในชุมชน และหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน

๑.๔ ความสำคัญของการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนมีความสำคัญ จำแนกได้ดังนี้

๑) ส่งเสริมและกระตุ้นให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาพัฒนาตนเอง และชุมชน

๒) เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีจิตวิญญาณ รู้จักคิด ทำ พัฒนาเพื่อส่วนรวม และเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

๓) เป็นการส่งเสริมการรวมกลุ่มในการดำเนินชีวิตตามระบอบประชาธิปไตย

๔) ทำให้ปัญหาของชุมชนลดน้อยลงและหมดไป

๕) ทำให้สามารถหาแนวทางป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาในลักษณะเดียวกันเกิดขึ้นอีก

๖) ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าขึ้น

๗) ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามสภาพของแต่ละบุคคลและเกิดความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง

๘) ทำให้ชุมชนน่าอยู่ มีความรัก ความสามัคคี เอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

๙) เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

๑.๕. ความหมายของการพัฒนาสังคม

การพัฒนาสังคม หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ดีทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และวัฒนธรรม เพื่อประชาชนจะได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทั้งทางด้านที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สุขภาพอนามัย การศึกษา การมีงานทำ มีรายได้เพียงพอในการครองชีพ ประชาชนได้รับความเสมอภาค ความยุติธรรม มีคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทุกขั้นตอนอย่างมีระบบ

๑.๖. ความสำคัญของการพัฒนาสังคม

เมื่อบุคคลมาอยู่รวมกันเป็นสังคม ปัญหาต่าง ๆ ก็ย่อมจะเกิดตามมาเสมอ ยิ่งสังคมมีขนาดใหญ่ปัญหาก็ยิ่งจะมีมากและสลับซับซ้อนเป็นเงาตามตัว ปัญหาหนึ่งอาจจะกลายเป็นสาเหตุอีกหลายปัญหาเกี่ยวโยงกันไปเป็นลูกโซ่ ถ้าปล่อยไว้ก็จะเพิ่มความรุนแรง เพิ่มความสลับซับซ้อน และขยายวงกว้างออกไปเรื่อย ๆ ยากต่อการแก้ไข ความสงบสุขของประชาชนในสังคมนั้นก็จะไม่มี ดังนั้น ความสำคัญของการพัฒนาสังคม อาจกล่าวเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

- ๑) ทำให้ปัญหาของสังคมลดน้อยและหมดไปในที่สุด
- ๒) ป้องกันไม่ให้เกิดปัญหานั้นหรือปัญหาในลักษณะเดียวกันเกิดขึ้นแก่สังคมอีก
- ๓) ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าขึ้นมาแทน
- ๔) ทำให้ประชาชนในสังคมสมานสามัคคีและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามฐานะ

ของแต่ละบุคคล

- ๕) ทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของสังคม

เรื่องที่ ๒ หลักการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม

๒.๑. หลักการพัฒนาตนเอง

การพัฒนาตนเองให้ประสบความสำเร็จ สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลต่าง ๆ ในครอบครัว และชุมชนได้อย่างมีความสุข มีแนวทางการพัฒนาได้ ดังนี้

- ๑) การสำรวจตนเอง เพื่อจะได้ทราบว่าตนเองมีคุณสมบัติที่ดีและไม่ดีอย่างไรบ้าง เพื่อที่จะหาแนวทางการปรับปรุงพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น

๒) การปลูกฝังคุณสมบัติที่ดีงาม เป็นการนำเอาแบบอย่างที่ดีของบุคคลสำคัญที่ประทับใจมาเป็นตัวแบบ เพื่อปลูกฝังคุณสมบัติที่ดีให้กับตนเอง ให้ประสบความสำเร็จ สมหวังตามที่คาดหวังไว้

๓) การปลูกใจตนเอง การปลูกใจตนเองให้มีความเข้มแข็งที่จะต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ นั้น มีความจำเป็นยิ่ง เพราะเมื่อตนเองมีจิตใจที่เข้มแข็งมีความมุ่งมั่น สามารถต่อสู้กับปัญหา และอุปสรรค รวมทั้งสามารถดำเนินการพัฒนาตนเองให้บรรลุเป้าหมาย

๔) การส่งเสริมตนเอง เป็นการสร้างกำลังภายใน กำลังใจให้เข้มแข็ง สร้างพลังความคิด ที่สามารถปฏิบัติได้ เช่น การเล่นเกม การออกกำลังกาย การพักผ่อน การฝึกสมาธิ การเข้ารับการฝึกอบรมเรื่องที่เราสนใจ เป็นต้น

๕) การลงมือพัฒนาตนเอง การพัฒนาตนเองสามารถทำได้หลายวิธี เช่น อ่านหนังสือเป็นประจำ ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนตามความสนใจ การศึกษาดูงาน การศึกษาต่อ การพบปะเยี่ยมเยียนเพื่อน หรือผู้ที่รู้จักสนิทสนม การหมุนเวียนเปลี่ยนงาน การทำงานร่วมกับผู้อื่น การพยายามฝึกนิสัยที่ดีด้วยความสม่ำเสมอ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ฯลฯ

๒.๒ หลักการพัฒนาชุมชน

หลักการพัฒนาชุมชนเป็นหลักสำคัญในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน เพื่อสร้างสรรค์ไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย โดยอาศัยหลักการ สรุปได้ดังนี้

๑) ประชาชนมีส่วนร่วมการดำเนินกิจกรรมของการพัฒนาทุกขั้นตอน โดยจะต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมตั้งแต่ ร่วมคิด ตัดสินใจ วางแผน ปฏิบัติและประเมินผล ต้องกล้าคิด กล้าแสดงออก เพราะผลที่เกิดจากการดำเนินงานส่งผลโดยตรงต่อประชาชน

๒) พิจารณาวัฒนธรรมและสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน ในทุก ๆ ด้าน จะช่วยให้การคิด การวางแผน และการดำเนินงาน พัฒนาเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม

๓) ให้ความสำคัญกับคนในชุมชนโดยคนในชุมชนต้องเป็นหลักสำคัญหรือเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา

๔) การพัฒนาต้องไม่รวบรัดและเร่งรีบ การดำเนินงานควรคำนึงถึงผลของการพัฒนาในระยะยาว ดำเนินงานแบบค่อยเป็นค่อยไป เพื่อให้ทุกคนมีความพร้อม มีความเชื่อมั่น

๕) ทำเป็นกระบวนการและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาชุมชนควรดำเนินการด้วยโครงการที่หลากหลายภายใต้ความต้องการที่แท้จริงของชุมชน

๒.๓ หลักการพัฒนาสังคม

การพัฒนาสังคมมีขอบเขตกว้างขวาง เพราะปัญหาของสังคมมีมาก และสลับซับซ้อน การแก้ปัญหาสังคมจึงต้องทำอย่างรอบคอบ และต้องอาศัยความร่วมมือกันของบุคคลจากหลาย ๆ ฝ่าย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในสังคมนั้น ๆ จะต้องรับรู้ พร้อมทั้งจะให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเข้ามามีส่วนร่วมด้วยเสมอ การพัฒนาสังคมจึงต้องเป็นทั้งกระบวนการ วิธีการ กระบวนการเปลี่ยนแปลง และแผนการดำเนินงาน ซึ่งมีรายละเอียด คือ

๑) **กระบวนการ (Process)** การแก้ปัญหาสังคมต้องกระทำต่อเนื่องกันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากลักษณะหนึ่งไปสู่อีกลักษณะหนึ่ง ซึ่งจะต้องเป็นลักษณะที่ดีกว่าเดิม

๒) **วิธีการ (Method)** การกำหนดวิธีการในการดำเนินงาน โดยเฉพาะเน้นความร่วมมือของประชาชนในสังคมนั้นกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลที่จะทำงานร่วมกัน และวิธีการนี้ต้องเป็นที่ยอมรับว่า สามารถนำการเปลี่ยนแปลงมาสู่สังคมได้อย่างถาวรและมีประโยชน์ต่อสังคม

๓) **กรรมวิธีเปลี่ยนแปลง (Movement)** การพัฒนาสังคมจะต้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้ได้ และจะต้องเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะเน้นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของตน เพื่อให้เกิดสำนึกในการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อผลประโยชน์ของส่วนรวม และรักความเจริญก้าวหน้าอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ

๔) **แผนการดำเนินงาน (Planning)** การพัฒนาสังคมจะต้องทำอย่างมีแผน มีขั้นตอน สามารถตรวจสอบ และประเมินผลได้ แผนงานนี้จะต้องมีทุกระดับ นับตั้งแต่ระดับชาติ คือ แผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ลงมาจนถึงระดับผู้ปฏิบัติ แผนงานจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาสังคม

การพัฒนาสังคมไทย สามารถกระทำไปพร้อม ๆ กันทั้งสังคมในเมืองและสังคมชนบท แต่เนื่องจากสังคมชนบทเป็นที่อยู่อาศัยของชนส่วนใหญ่ของประเทศ การพัฒนาจึงทุ่มเทไปที่ชนบทมากกว่าในเมือง และการพัฒนาสังคมจะต้องพัฒนาหลาย ๆ ด้าน ไปพร้อม ๆ กัน โดยเฉพาะที่เป็นปัจจัยต่อการพัฒนาด้านอื่น ๆ ได้แก่ การศึกษา และการสาธารณสุข การพัฒนาด้าน

การศึกษา การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ในการวัดความเจริญของสังคม สำหรับประเทศไทยการพัฒนาทางการศึกษายังไม่เจริญก้าวหน้าอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมในชนบทของไทยจะพบประชาชนที่ไม่รู้หนังสือ และไม่จบการศึกษาภาคบังคับอยู่ค่อนข้างมาก

เรื่องที่ ๓ ประโยชน์ที่ได้รับจากการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม

๓.๑ ทางด้านการเมือง

๑) ทำให้ประชาชนจงรักภักดีต่อรัฐบาล เห็นว่ารัฐบาลไม่ทอดทิ้ง สำนึกบุญคุณและเห็นความสำคัญของรัฐบาล เพราะงานพัฒนารัฐบาลมุ่งเข้าช่วยเหลือประชาชนในทางตรงและเข้าถึงตัว

๒) ทำให้ประชาชนมีความรู้สึกรับผิดชอบ รู้สึกเป็นเจ้าของประเทศยิ่งขึ้น เพราะงานพัฒนาชุมชนเป็นงานที่ประชาชนช่วยเหลือตนเอง โดยความสนับสนุนช่วยเหลือของรัฐบาล

๓) อำนวยผลประโยชน์ในการปกครอง เพราะงานพัฒนาชุมชนส่งเสริมงานด้านการปกครองช่วยลดและขจัดความแตกแยกห่างเหิน ความกินแหนงแคลงใจ

๔) งานพัฒนาชุมชนส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะเป็นงานที่ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักช่วยเหลือและสร้างสรรค์ความเจริญในท้องถิ่นร่วมกันเป็นแบบอาสาสมัคร

๕) ช่วยให้ประชาชนเป็นฝ่ายรัฐบาล ทำให้การรุกรานแทรกซึมของฝ่ายตรงข้ามไม่ได้ผล เพราะปัจจุบันไทยเรามีภัยทางการเมืองเป็นสงครามจิตวิทยา ต่อสู้กันในทางแย่งชิงประชาชน ฝ่ายใดมีประชาชนสนับสนุนมากก็ได้เปรียบ

๖) การพัฒนาชุมชนเป็นการสร้างสรรค์การอยู่ดีกินดีให้บังเกิดแก่ชุมชน ถ้าทุกคนอยู่ดีมีสุขย่อมเป็นหลักประกันของความสำเร็จของการปกครองและความมั่นคงของชาติ

๓.๒ ด้านเศรษฐกิจ

๑) เพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต

๒) การดำรงชีพดีขึ้น มีรายได้มากขึ้นมีข้าวของใช้มากขึ้นให้ความสะดวก การหมุนเวียนของกระแสเงินดีขึ้น

๓) รายได้ประชาชาติสูงขึ้น

๓.๓ ด้านสังคม

- ๑) ผลสำเร็จของการพัฒนาชุมชนจะส่งเสริมความเป็นอยู่ทางด้านอนามัย
- ๒) ผลสำเร็จของการพัฒนาชุมชนจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำแตกต่างในเรื่องชนชั้นในสังคมให้น้อยลง มีความเสมอภาคเป็นธรรมแก่สังคม
- ๓) ผลสำเร็จของการพัฒนาชุมชนจะส่งเสริมฐานะของสังคมทางการศึกษา โรงเรียนมีบทบาทที่สำคัญยิ่งนักเรียนในโครงการพัฒนาชุมชนสร้างด้วยความร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่นนั้นทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการศึกษายิ่งขึ้น มีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของ ให้การสนับสนุนดีขึ้น

บทที่ ๒

ความหมาย ความสำคัญ ประโยชน์ของข้อมูล

ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน มีหลายด้านด้วยกัน แต่ละด้านควรรู้และทำความเข้าใจ เพราะเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญสำหรับกระบวนการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้เพื่อเป็นเครื่องมือในการนำไปสู่การวางแผน การกำหนดทิศทาง เป้าหมาย การตัดสินใจ การปฏิบัติ และประเมินผลของการปรับปรุงและพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่ และดีขึ้นกว่าเดิมในทุก ๆ ด้าน

เรื่องที่ ๑ ความหมาย ความสำคัญ และประโยชน์ของข้อมูล

๑.๑ ความหมายของข้อมูล

มีผู้รู้ได้ให้ความหมายของข้อมูลในลักษณะเดียวกันสรุปได้ว่า ข้อมูล หมายถึง ข้อเท็จจริงของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา เช่น คน สัตว์ สิ่งของ สถานที่ ธรรมชาติ ฯลฯ ที่ถูกบันทึกไว้เป็นตัวเลข สัญลักษณ์ ภาพ หรือเสียง ที่ช่วยทำให้รู้ถึงความเป็นมา ความสำคัญ และประโยชน์ของสิ่งเหล่านั้น

ความหมายของข้อมูล ตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ให้ความหมายว่าข้อมูล หมายถึง ข้อเท็จจริงสำหรับใช้เป็นหลักในการคาดการณ์ค้นหาความจริง หรือการคิดคำนวณ

กล่าวโดยสรุป ข้อมูล หมายถึง ข่าวสารหรือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นกับสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นสัญลักษณ์ ตัวเลข ข้อความ ภาพหรือเสียงที่ได้มาจากวิธีการต่าง ๆ เช่น การสังเกต การนับ การวัด และบันทึกเป็นหลักฐานใช้เพื่อค้นหาความจริง

ตัวอย่าง เช่น

- ก. สุนัขที่ประกอบอาชีพทำนา
- ข. ตำบลฟ้าหยาด มีจำนวนครัวเรือน ๓๐๐ ครัวเรือน
- ค. อบต.ฟ้าหยาด ชาวบ้านมีอาชีพทำนา ทำสวน ทำไร่
- ง. จังหวัดยโสธรมีห้องสมุดประชาชนอำเภอ ๙ แห่ง

จากตัวอย่าง จะเห็นว่า ข้อ ข และ ง เป็นข้อมูลที่เป็นตัวเลข ข้อ ก และ ค เป็นข้อมูลที่ไม่เป็นตัวเลข

จากความหมายและตัวอย่างของข้อมูลจะเห็นได้ว่าข้อมูลแบ่งเป็น ๒ ความหมาย คือ ข้อมูลที่มีลักษณะเป็นตัวเลขแสดงปริมาณ เรียกว่า **ข้อมูลเชิงปริมาณ** และข้อมูลที่ไม่ใช่ตัวเลข เรียกว่า **ข้อมูลเชิงคุณภาพ**

๑.๒ ความสำคัญและประโยชน์ของข้อมูล

ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงของสิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัวเราล้วนมีประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง ชุมชนและสังคมทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทางเลือกนำมาใช้ให้ถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์ และโอกาส โดยทั่วไปข้อมูลจะให้ประโยชน์มากมาย เช่น

- ๑) เพื่อการเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้า
- ๒) เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาด้านต่าง ๆ
- ๓) เพื่อการนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขในสิ่งที่ดีกว่า
- ๔) เพื่อใช้ประกอบเป็นหลักฐานอ้างอิงประเด็นสำคัญ
- ๕) เพื่อการวางแผน การปฏิบัติ และการประเมินผล
- ๖) เพื่อการตัดสินใจ

ฯลฯ

จากประโยชน์ด้านต่าง ๆ ที่กล่าวถึง ขอยกตัวอย่างประโยชน์ของข้อมูลในการช่วยการตัดสินใจ เช่น ถ้ารู้ข้อมูลเกี่ยวกับคะแนนการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ผลคะแนนระหว่างเรียนไม่น่าพึงพอใจ แต่ผู้เรียนต้องการให้สอบผ่านวิชานี้ ผู้เรียนจะต้องวางแผนการเรียน และเตรียมพร้อมกับการสอบให้ดี ขยันเรียน ขยันทำแบบฝึกหัดมากขึ้น ผลการเรียนวิชานี้ น่าจะผ่าน แต่ถ้าไม่รู้ข้อมูลเลยโอกาสที่จะสอบไม่ผ่านก็จะมีมากกว่า

ในการพัฒนาชุมชนและสังคมจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลด้านต่าง ๆ ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับด้าน ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมือง การปกครอง ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี หน้าที่พลเมือง ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม สาธารณสุข และการศึกษา เป็นต้น

เรื่องที่ ๒ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชน จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลหลาย ๆ ด้าน เพื่อใช้ในการเรียนรู้และค้นหาความจริงที่เป็นพลังภายในของชุมชนที่ยังไม่ได้พัฒนา หรือยังพัฒนาไม่เต็มที่ ข้อมูลที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน มีดังนี้

๑. ข้อมูลด้านภูมิศาสตร์ คือ ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติกับสังคม เช่น จำนวนประชากร ลักษณะของภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ เขตการปกครองตำบล/อำเภอ/เทศบาล จังหวัด ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ แร่ธาตุ แหล่งน้ำ การคมนาคมขนส่งทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ สังคมและวัฒนธรรม เช่น เชื้อชาติของประชากร การนับถือศาสนา การตั้งถิ่นฐานของประชากร ความเชื่อ ขอบเขตของสถานที่ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สภาพปัญหาและภัยธรรมชาติ

๒. ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ คือ ข้อมูลเหตุการณ์ที่เป็นมาหรือเรื่องราวของประเทศชาติตามที่เป็นที่กึกก้องเป็นหลักฐาน เช่น ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน/ตำบล/ชุมชน/จังหวัด สภาพความเป็นอยู่ของคนในอดีต การปกครองในอดีต สถานที่ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น

๓. ข้อมูลด้านเศรษฐศาสตร์ ได้แก่ ข้อมูลการผลิต การกระจาย การบริโภค และการบริการ รวมทั้งการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด

๔. ข้อมูลด้านการเมือง การปกครอง ได้แก่ การเลือกผู้นำของคนในชุมชน และบทบาทของผู้นำ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ด้านการปกครอง และการพัฒนา การตัดสินใจของผู้นำชุมชน โครงสร้างอำนาจ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและระหว่างกลุ่ม การรวมกลุ่ม การแบ่งกลุ่ม เป็นต้น

๕. ข้อมูลด้าน ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี ได้แก่ จำนวนกลุ่มที่ส่งเสริมประเพณี และ วัฒนธรรม การละเล่น การกีฬาของท้องถิ่น ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความเชื่อศาสนา ระบบเครือญาติ เป็นต้น

๖. ข้อมูลด้านหน้าที่พลเมือง หน้าที่ หมายถึง ภาระรับผิดชอบของบุคคลที่ต้องปฏิบัติกิจที่ต้องทำ กิจที่ควรทำ เป็นสิ่งที่กำหนดให้ทำ หรือห้ามมิให้กระทำ

พลเมือง หมายถึง พลละกำลังของประเทศซึ่งมีส่วนเป็นเจ้าของประเทศ

ข้อมูลด้านหน้าที่พลเมือง เช่น ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความอดทน การไม่ทำบาป ความสามัคคี การรักษาชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ การปฏิบัติตามกฎหมาย การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การพัฒนาประเทศ การป้องกันประเทศ การรับราชการทหาร การเสียภาษีอากร การช่วยเหลือราชการ การศึกษาอบรม การพิทักษ์ปกป้องและสืบสานศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๗. **ข้อมูลด้านทรัพยากร สิ่งแวดล้อม** ได้แก่ สภาพทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ อากาศ การจัดการแหล่งน้ำ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง ทะเล ป่าชายเลน สัตว์บก สัตว์น้ำ

๘. **ข้อมูลด้านสาธารณสุข** ได้แก่ การป้องกันและรักษาโรค ทำนุบำรุงสุขภาพร่างกาย จิตใจ สังคมจะเจริญ พลเมืองต้องมีสุขภาพดี

๙. **ข้อมูลด้านการศึกษา** ได้แก่ การสร้างคนให้มีความรู้ความสามารถทักษะพื้นฐาน พร้อมทั้งต่อสู้เพื่อตนเองและสังคม พร้อมทั้งจะประกอบอาชีพ เช่น จำนวนสถานศึกษาในระดับต่าง ๆ รายชื่อสถานศึกษา จำนวนครู จำนวนนักเรียนในสถานศึกษานั้น ๆ จำนวนผู้จบการศึกษา สภาพปัญหาทางการศึกษา

เรื่องที่ ๓ ประโยชน์ของข้อมูล และการนำไปใช้

๓.๑ ประโยชน์ของข้อมูล

๓.๑.๑. ประโยชน์ของข้อมูลต่อตนเอง

๑) ทำให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่รอดปลอดภัย มนุษย์รู้จักนำข้อมูลมาใช้ในการดำรงชีวิตแต่โบราณแล้ว มนุษย์รู้จักสังเกตสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว เช่น สังเกตว่าดิน อากาศ ฤดูกาลใดที่เหมาะสมกับการปลูกพืชผักกินได้ชนิดใด พืชชนิดใดใช้เป็นยารักษาโรคได้ สะสมเป็นองค์ความรู้แล้วถ่ายทอดสืบทอดกันมา ข้อมูลต่าง ๆ ทำให้มนุษย์สามารถนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เป็นอาหาร สิ่งของเครื่องใช้ ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรคเพื่อการดำรงชีพได้

๒) ช่วยให้เรามีความรู้ความเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัว เช่น เรื่องร่างกาย จิตใจ ความต้องการ พฤติกรรมของตนเอง และผู้อื่น ทำให้มนุษย์สามารถปรับตัวเอง ให้อยู่ร่วมกับคนในครอบครัวและสังคมได้อย่างมีความสุข

๓) ทำให้ตนเองสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้ผ่านพ้นไปได้ด้วยดี การตัดสินใจต่อการกระทำหรือไม่กระทำการใดที่ไม่มีข้อมูลหรือมีข้อมูลไม่ถูกต้องอาจทำให้เกิดการผิดพลาดเสียหายได้

๓.๑.๒ ประโยชน์ของข้อมูลต่อชุมชน/สังคม

๑) ทำให้เกิดการศึกษาเรียนรู้ ซึ่งการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาชุมชน/สังคมเป็นอย่างยิ่ง ชุมชน/สังคมใดที่มีผู้ได้รับการศึกษา การพัฒนาก็จะเข้าไปสู่ชุมชน/สังคมนั้นได้ง่ายและรวดเร็ว

๒) ข้อมูลต่าง ๆ ที่สะสมเป็นองค์ความรู้ นั้น สามารถรักษาไว้และถ่ายทอดความรู้ ไปสู่คนรุ่นต่อ ๆ ไปในชุมชน/สังคม ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ วัฒนธรรมของชุมชน/สังคมตนเอง และต่างสังคมได้ก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

๓) ช่วยเสริมสร้างความรู้ ความสามารถใหม่ ๆ ในด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านเทคโนโลยี การศึกษา เศรษฐศาสตร์ การคมนาคม การเกษตร การพาณิชย์ ฯลฯ ที่เป็นพื้นฐานต่อการพัฒนาชุมชน/สังคม

๓.๒ การนำไปใช้

ข้อมูลในชีวิตประจำวันมีจำนวนมากที่นำไปใช้ประโยชน์ต่าง ๆ กัน เช่น

๑) ข้อมูลภูมิอากาศ ใช้ประโยชน์ในด้านการพยากรณ์อากาศ ข้อมูลประชากร ใช้ประโยชน์ทางการวางแผนพัฒนาประเทศ ข้อมูลด้านการเงิน ใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจ

๒) ข้อมูลวิทยาศาสตร์ ใช้ประโยชน์ในด้านการวิจัย ข้อมูลด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ใช้ประโยชน์ในด้านการติดตามสถานภาพของสิ่งแวดล้อม การตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของทรัพยากร การวางแผนการพัฒนาท้องถิ่นหรือการท่องเที่ยว การวางแผนการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม

๓) ข้อมูลด้านภูมิศาสตร์ ใช้ประโยชน์ในการประเมินค่าความเสียหายของการเกิดภัยทางธรรมชาติ ประเมินภาษีป้าย โรงเรือน ที่ดิน วิเคราะห์การลงทุนสร้างสาธารณูปโภค

บทที่ ๓

วิธีการจัดเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลาย

การพัฒนาสังคมชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องรู้จักวิธีการจัดเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลาย

เรื่องที่ ๑ วิธีการจัดเก็บและรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บข้อมูลและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนมีหลายวิธี เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม การศึกษาจากเอกสาร การสนทนากลุ่ม การสำรวจ การจัดเวทีประชาคม ส่วนการจะเลือกใช้เทคนิควิธีการใด จึงจะเหมาะสมขึ้นอยู่กับหลาย ๆ ปัจจัย เช่น แหล่งข้อมูล ความสะดวก ความประหยัด ฯลฯ การศึกษาและรวบรวมข้อมูลชุมชน ผู้ศึกษาสามารถกระทำโดยยึดวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยอาจจำแนกประเด็นหลัก และประเด็นย่อย เพื่อให้ได้รายละเอียดให้ครอบคลุมทุกด้าน เทคนิควิธีการเก็บข้อมูลมีวิธีต่าง ๆ เช่น

๑. การสังเกต เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้สังเกตเฝ้าดูพฤติกรรมจริงหรือ เหตุการณ์จริง โดยผู้สังเกตอาจเข้าไปทำกิจกรรมร่วมในเหตุการณ์ หรือไม่มีส่วนร่วม โดยการเฝ้าดูอยู่ห่าง ๆ ก็ได้ การสังเกตมีทั้งแบบที่มีโครงสร้าง กับแบบไม่มีโครงสร้าง การสังเกตแบบมีโครงสร้าง ผู้สังเกตต้องเตรียมหัวข้อ ขอบข่าย ประเด็น ที่ต้องใช้ในการสังเกตล่วงหน้า แล้วบันทึกรายละเอียดสิ่งที่สังเกตพบเห็นตามหัวข้อ การสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง เป็นการสังเกตไปเรื่อย ๆ ตามสิ่งที่พบเห็น

๒. การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการเก็บข้อมูลโดยผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ต้องพบหน้ากัน และมีการสัมภาษณ์ซักถาม โดยใช้ภาษาเป็นตัวกลางในการสื่อสาร การสัมภาษณ์ มีทั้งแบบมีโครงสร้างและแบบไม่มีโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้สัมภาษณ์จะเตรียมคำถามเรียงลำดับคำถามไว้ล่วงหน้า ตามวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ ส่วนการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์แบบพูดคุยไปเรื่อย ๆ จะถามคำถามใดก่อนหลังก็ได้ ไม่มีการเรียงลำดับคำถาม

๓. การใช้แบบสอบถาม ผู้เก็บข้อมูลจะต้องเตรียมและออกแบบ แบบสอบถามล่วงหน้า แบบสอบถามจะประกอบด้วยคำชี้แจง วัตถุประสงค์ รายการข้อมูลที่ต้องการถาม จำแนกเป็นรายข้อ ให้ผู้ตอบ ตอบตามข้อเท็จจริง

๔. การศึกษาจากเอกสาร เป็นการรวบรวมข้อมูล ที่มีผู้เรียบเรียงไว้แล้ว ในลักษณะของ เอกสารประเภทต่าง ๆ เช่น บทความ หนังสือ ตำรา หรือเว็บไซต์ การเก็บข้อมูลด้วยวิธีนี้จะต้อง คำนึงถึงความทันสมัย

๕. การสนทนากลุ่ม เป็นการรวบรวมข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม ประชากร อาชีพ ฯลฯ จาก วงสนทนาที่เป็นผู้ให้ข้อมูลที่ถูกคัดสรร ว่าสามารถให้ข้อมูล ให้คำตอบตรงตามประเด็น คำถามที่ผู้ ศึกษาต้องการ มีการถามตอบและถกประเด็นปัญหา โดยเริ่มจากคำถามที่ง่ายต่อการเข้าใจแล้ว จึงค่อยเข้าสู่คำถามที่เป็นประเด็นหลักของการศึกษา แล้วจบด้วยคำถามประเด็นย่อย ๆ ขณะเดียวกันมีผู้บันทึกเก็บข้อมูล จากคำสนทนาพร้อมบรรยากาศ และอากัปกริยาของสมาชิกกลุ่ม แล้ว สรุปเป็น ข้อสรุปของการสนทนาแต่ละครั้ง

๖. การสำรวจ การสำรวจข้อมูลชุมชนทำได้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น ๑) ข้อมูลที่ครอบครัวควร ทำเอง ได้แก่ บัญชีรายรับ-รายจ่ายของครอบครัวแต่ละครอบครัว รวมทั้งหนี้สิน ๒) ข้อมูลทั่วไป ของครอบครัว ได้แก่ จำนวนสมาชิก อายุ การศึกษา รายได้ ที่ทำกิน เครื่องมือ อุปกรณ์ ความรู้ของ คนในครอบครัว และ การดูแลสุขภาพ เป็นต้น ๓) ข้อมูลส่วนรวมของชุมชน ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของชุมชน ทรัพยากร ความรู้ ภูมิปัญญาเฉพาะด้าน การรวมกลุ่ม โครงการของชุมชนผู้นำ เป็นต้นสำหรับวิธีการเก็บข้อมูลด้วยเทคนิคการสำรวจอาจใช้แบบสอบถาม หรือแบบสัมภาษณ์ตาม ความสะดวก ความประหยัดของผู้เก็บข้อมูล และไม่สร้างความยุ่งยากให้กับผู้ให้ข้อมูล

๗. การจัดเวทีประชาคม เป็นการพบปะของผู้คนที่เป็นผู้แทนระดับของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งผู้คนเหล่านี้มีข้อมูล ประสบการณ์ ความคิดที่หลากหลาย ได้มาร่วมกันแลกเปลี่ยนข้อมูล ประสบการณ์ ความคิด เพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ วิเคราะห์ สถานการณ์ ปัญหา วางแผน ดำเนินงาน ติดตามประเมินผลการทำงานร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชน ให้สามารถบรรลุ เป้าหมายร่วมกัน ส่วนเครื่องมือที่สำคัญในการจัดเวทีประชาคม คือ ประเด็นคำถามที่มีลักษณะเป็น คำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ร่วมเวทีสามารถตอบและอภิปรายได้ละเอียดตามความรู้ ความคิดและ

ประสบการณ์ของแต่ละคน ทำให้ได้คำตอบที่เป็นข้อมูลเชิงลึก ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละด้านต่อไป

เรื่องที่ ๒ การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากการเก็บข้อมูลเสร็จสิ้นแล้ว ผู้เก็บข้อมูลควรนำผลจากการจัดเก็บข้อมูลไปตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์กับแหล่งข้อมูลอีกครั้งเพื่อยืนยันความถูกต้อง และ เพิ่มเติมข้อมูลในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ให้สมบูรณ์มากที่สุด ขั้นตอนถัดมาคือการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ มาจัดกระทำโดยจำแนก จัดกลุ่ม จัดระบบ หมวดหมู่ เรียงลำดับ คำนวณค่าตัวเลข (เชิงปริมาณ) ตีความ สรุป และนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ ให้สามารถสื่อความหมายได้ เช่น ตาราง แผนภูมิ ภาพ ฯลฯ

ขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน อาจต้องอาศัยผู้รู้เกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูลเข้ามาให้ความร่วมมือช่วยเหลือในการวิเคราะห์และเผยแพร่ข้อมูล แต่ขณะเดียวกัน ประชาชนในชุมชน ต้องมีส่วนร่วมเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

เรื่องที่ ๓ การนำข้อมูลไปใช้ในการจัดทำแผนชีวิต ชุมชน สังคม

การพัฒนาตนเอง ชุมชน และสังคมเพื่อให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน จำเป็นต้องมีการวางแผนที่ดี ก่อนอื่นมารู้จักแผนพัฒนาตนเองกันเป็นอย่างแรก แผนพัฒนาตนเอง เป็นแผนที่คนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มคนหลายคนกำหนดขึ้นมา เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติในการเสริมสร้างและเพิ่มพูนลักษณะที่จำเป็นให้เกิดประสิทธิภาพและเพิ่มคุณภาพจนไปสู่จุดหมายที่ต้องการ

การใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์เพื่อวางแผนพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคมการวางแผนพัฒนาตนเอง ชุมชน และสังคม จำเป็นต้องใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์มาช่วยตัดสินใจเลือกเรื่องที่จะพัฒนา เราอาจต้องการพัฒนาหลายเรื่อง แต่ข้อมูลจากการวิเคราะห์จะช่วยในการจัดลำดับความจำเป็นว่าเรื่องใดควรเลือกมาพัฒนา ก่อน และเรื่องใดควรรอไว้พัฒนาภายหลังได้รวมทั้งต้องดูความเป็นไปได้ที่จะพัฒนา แผนพัฒนาตนเองกำหนดได้จากเหตุและผลในการพัฒนา มีการกำหนดเป้าหมายที่จะ พัฒนาและมองภาพในอนาคตว่าจะได้รับความสำเร็จได้อย่างไร หลังจากนั้นจึงคิดหา วิธีการพัฒนารวมไปถึงปัจจัยหรือสิ่งต่าง ๆ ที่ช่วยให้ประสบความสำเร็จ

บทที่ ๔

การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม

การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม คือ การที่ประชาชนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมแก้ไขปัญหา เปิดโอกาสให้ทุกคนทุกกลุ่มในหมู่บ้านมีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจที่จะดำเนินการใด ๆ เพื่อตัวเขา และเพื่อหมู่บ้านของเขา เริ่มโดยการรวมกลุ่มประชาชน ตามกิจกรรมพัฒนาที่จัดขึ้นและค่อย ๆ เพิ่มความสามารถและความรับผิดชอบในการดำเนินการตามกระบวนการพัฒนาให้แก่ประชาชน ให้สามารถดำเนินงานด้วยตนเองได้

เรื่องที่ ๑ วิธีการมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาชุมชน

การจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น สามารถทำได้หลายวิธี เช่น การจัดเวทีประชาคม การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อระดมความคิดเห็นร่วมต่อ ประเด็นใดประเด็นหนึ่ง การฝึกอบรมเพื่อพัฒนา หรือส่งเสริมศักยภาพของประชาชน การประชาสัมพันธ์เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เกี่ยวกับประเด็นที่มีผลกระทบต่อประชาชนจำนวนมาก ฯลฯ กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วม เพราะเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน แต่การเข้าไปมีส่วนร่วมในแต่ละกิจกรรมจำเป็นต้องเข้าใจ และแสดงบทบาทของตนเองให้ถูกต้อง สอดคล้องและเหมาะสมกับกิจกรรมที่จัดขึ้น

๑.๑ การมีส่วนร่วมของประชาชนในเวทีประชาคม

เวทีประชาคมเป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีวิธีการกระตุ้นให้กลุ่มประชาชนได้เกิดการเรียนรู้ อย่างมีส่วนร่วมระหว่างผู้ที่มีประเด็นร่วมกันโดยจัดเวทีสื่อสารพูดคุยกันขึ้น เพื่อสร้างการรับรู้ สร้างความเข้าใจในประเด็นปัญหาาร่วม เพื่อให้ได้ข้อสรุปและแนวทางแก้ไขประเด็นนั้น ๆ แล้วช่วยกันผลักดันให้เกิดผลตามแนวทางและเป้าหมายที่ได้กำหนดขึ้นร่วมกัน

การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในเวทีประชาคม ประชาชนอาจแสดง บทบาทของ ตนเองได้ดังนี้

- ๑) ควรทำความเข้าใจต่อวัตถุประสงค์ของการทำประชาคมอย่างชัดเจน
- ๒) ควรใช้ความคิดและนำเสนอโดยการพูดสื่อสารให้เห็นความเชื่อมโยง และเป็นระบบ
- ๓) พยายามเข้าใจและเรียนรู้รับฟังเหตุผลของผู้อื่น
- ๔) ควรรับฟังประเด็นและความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างตั้งใจ หากไม่เข้าใจควรซักถาม ผู้ดำเนินการด้วยความสุภาพ
- ๕) ความคิดเห็นควรมีความเป็นไปได้ มีความเหมาะสม
- ๖) ควรเสนอความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ นั่นคือใช้เหตุและผลประกอบ ความคิดเห็น
- ๗) รับฟังและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น เพราะแต่ละคนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดง ความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน
- ๘) แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นร่วมอย่างตรงไปตรงมา
- ๙) ไม่วางตนเป็นผู้ขัดขวางต่อการดำเนินงาน

๑.๒ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

- ๑) การมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของปัญหา เนื่องจากปัญหาเกิดกับ ประชาชน ประชาชนในชุมชนย่อมรู้จักและเข้าใจปัญหาของตนดีที่สุด หากได้รวมกลุ่มกัน จะสามารถช่วยกัน คิดวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุได้อย่างชัดเจนและรอบด้าน
- ๒) การมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ประชาชนอาจร่วมกันใช้ข้อมูลที่ได้จาก การสำรวจและเรียนรู้ร่วมกันจากการรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็น จากการค้นหาศักยภาพของ ชุมชน หรือจากการศึกษาดูงาน แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาคิดวางแผนร่วมกัน ตัดสินใจร่วมกัน ขั้นตอนนี้อาจค่อยเป็นค่อยไป และอาศัยแกนนำที่เข้มแข็ง
- ๓) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ เนื่องจากประชาชนมีทุนของตนเอง ตั้งแต่ แรงงาน ประสบการณ์และทรัพยากร หากได้ร่วมกันปฏิบัติโดยใช้ทุนที่มีอยู่ย่อมทำให้รู้สึกถึง ความเป็น เจ้าของร่วมกัน เกิดการเรียนรู้ในการทำงานร่วมกัน การแก้ไขปัญหาร่วมกัน โอกาสที่จะนำไปสู่ เป้าหมายจึงมีสูงกว่าการปฏิบัติโดยอาศัยบุคคลภายนอก

๔) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล เมื่อประชาชนเป็นผู้ปฏิบัติ และ ขณะเดียวกันประชาชนควรเป็นผู้ติดตามและประเมินผลร่วมกัน เพื่อจะได้ร่วมกันพิจารณาว่าสิ่งที่ ดำเนินการร่วมกันนั้นเกิดผลดีบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดหรือไม่เพียงใด ควรปรับปรุงอย่างไร ซึ่งจะทำให้ประชาชนเห็นคุณค่าของการทำกิจกรรมเหล่านั้น

๑.๓ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประชุมกลุ่มย่อย

การประชุมกลุ่มย่อยเป็นการประชุมเพื่อระดมความคิด สำหรับการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีผู้เข้าประชุมประมาณ ๔-๑๒ คน องค์ประกอบของการประชุมกลุ่มย่อย

- ๑) กำหนดประเด็นการประชุม
- ๒) ผู้เข้าประชุมประกอบด้วย ประธาน เลขานุการ สมาชิกกลุ่ม
- ๓) เลือกและกำหนดบทบาทผู้เข้าประชุมเพื่อทำหน้าที่ต่าง ๆ เช่น ประธานที่ทำหน้าที่ ดำเนินการประชุม เลขานุการทำหน้าที่สรุปความคิดเห็นของที่ประชุม จัดบันทึกและรายงานการประชุม สมาชิกกลุ่มทำหน้าที่แสดงความเห็นตามประเด็น

๔) สถานที่กำหนดตามความเหมาะสม

๑.๔ วิธีการประชุมกลุ่มย่อย

- ๑) ประธานเป็นผู้ทำหน้าที่เปิดประชุม แจกหัวข้องานประชุมให้สมาชิกในที่ประชุม รับทราบ
- ๒) ผู้เข้าร่วมประชุมอาจช่วยกันตั้งหัวข้อย่อยของประเด็น บางครั้งหน่วยงานเจ้าของ เรื่องที่จัดประชุมอาจกำหนดประเด็นและหัวข้อย่อยไว้ให้แล้ว
- ๓) ประธานเสนอประเด็นให้สมาชิกที่ประชุมอภิปรายทีละประเด็น และสรุปประเด็น การพูดคุย
  - ๔) สมาชิกที่ประชุมร่วมกันแสดงความคิดเห็น
  - ๕) เลขานุการจดบันทึกสรุปความคิดเห็นของที่ประชุม และจัดทำรายงานหลังจาก ประชุมเสร็จสิ้นแล้ว

๑.๕ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการประชุมกลุ่มย่อย

ในการประชุมกลุ่มย่อยจำเป็นต้องอาศัยความคิดเห็นของสมาชิกทุกคน ดังนั้นเพื่อให้ การจัดประชุมบรรลุตามเป้าหมาย สมาชิกในที่ประชุมควรมีส่วนร่วมดังนี้

- ๑) พุดแสดงความคิดเห็นพร้อมเหตุผลทีละคน
- ๒) ในการพุดสนับสนุนความคิดเห็นของผู้อื่น ควรแสดงความคิดเห็นและใช้เหตุผลประกอบ
- ๓) ผู้เข้าร่วมประชุมสามารถแสดงความคิดเห็น คัดค้านความคิดเห็นของผู้อื่นได้ แต่ควรใช้เหตุผลและความเป็นไปได้ในการคัดค้าน
- ๔) ควรใช้คำพุดทีสุภาพ เช่น ขอโทษ ขอขอบคุณ ในโอกาสที่เหมาะสม

เรื่องที่ ๒ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาชุมชนทุกขั้นตอนของการพัฒนา ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมกำกับติดตาม ร่วมประเมินผล และรับผลประโยชน์ จากการพัฒนาหากการพัฒนาเป็นไปตามกระบวนการดังกล่าว ถือว่าการพัฒนานั้นเป็นของประชาชนโดยแท้จริง เพราะเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความพร้อม ความตื่นตัว ความร่วมมือ ความเข้มแข็ง เป็นปึกแผ่นของชุมชนซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ของการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเอง ระดับของการมีส่วนร่วมแบ่งได้เป็น ๓ ระดับดังนี้ คือ

๑) ระดับเป็นผู้รับประโยชน์จากการพัฒนา เป็นการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ด้วยการรับผลประโยชน์เพียงอย่างเดียว ถือเป็นระดับต่ำสุดของการมีส่วนร่วม หากชุมชนใดประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในระดับนี้ ยังจำเป็นที่จะต้องพัฒนาความร่วมมือ ความเป็นปึกแผ่น ให้มีพลังเป็นหนึ่งเดียว ยังไม่ถือว่าเป็นการพัฒนาโดยประชาชน

๒) ระดับเป็นผู้ให้ความร่วมมือ ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องโดยคอยให้ ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐตามโอกาสและเวลาที่เจ้าหน้าที่รัฐเป็นผู้กำหนด เป็นการให้ความร่วมมือในระดับที่ดี แต่ยังเป็นระดับที่ประชาชนยังไม่ได้เป็นผู้ตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติการเอง

๓) ระดับเป็นผู้ตัดสินใจ ประชาชนจะเป็นผู้ศึกษาสถานการณ์ และตัดสินใจที่จะดำเนินการพัฒนาเรื่องต่าง ๆ ตลอดกระบวนการพัฒนาด้วยตนเองนับตั้งแต่ การร่วมมือวางแผน การปฏิบัติ การประเมิน และการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน เจ้าหน้าที่รัฐเป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษาหากประชาชนที่มีส่วนร่วมในลักษณะนี้ ถือว่า เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วม

บทที่ ๕

แนวทางการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม

การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนมีหลายวิธี ได้แก่ การจัดเวทีประชาคม การประชุมกลุ่มย่อย การสัมมนา การสำรวจประชามติและการประชาพิจารณ์

เรื่องที่ ๑ เทคนิคการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผน

๑.๑ การจัดเวทีประชาคม

๑.๑.๑. ขั้นเตรียมการ

๑) ศึกษา วิเคราะห์ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และที่เป็นประเด็นร่วมของชุมชน กำหนดประเด็นเนื้อหา และวิธีการ

๒) จัดตั้งคณะทำงานประชาคม พร้อมทั้งกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะทำงาน ให้ชัดเจน เช่น ผู้นำประชาคมทำหน้าที่กระตุ้นให้ประชาชนได้ร่วมคิดตามประเด็นสร้างบรรยากาศ การมีส่วนร่วมผู้ช่วยผู้นำประชาคม ทำหน้าที่เสนอประเด็นที่ผู้นำประชาคมเสนอไม่ครบถ้วน หรือผิดพลาด รวมทั้งบรรยากาศให้เกิดการตื่นตัว เกิดการผ่อนคลาย ผู้อำนวยการความสะดวก ทำหน้าที่ให้บริการด้านต่าง ๆ เป็นต้น

๓) กำหนดจำนวนประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประมาณ ๓๐-๕๐ คน เช่น กรรมการหมู่บ้าน ผู้นำกลุ่มอาชีพ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำตามธรรมชาติและอาสาสมัคร เป็นต้น

๔) กำหนดระยะเวลาของการทำประชาคม โดยพิจารณาให้มีความเหมาะสม ตามความพร้อมของประชาชนและขึ้นอยู่กับประเด็นการพูดคุย แต่ต้องไม่กระทบต่อเวลา การประกอบอาชีพของประชาชน

๕) เตรียมชุมชน สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ใช้ในการประชาคม และประสานงานกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

๑.๑.๒. ขั้นตอนดำเนินการ

๑) เตรียมความพร้อมของประชาชนที่เข้าร่วมประชาคม เช่น สร้างความคุ้นเคย การแนะนำตัว ละลายพฤติกรรม ให้ทุกคนได้รู้จักกันโดยทั่วถึง กำหนดวัตถุประสงค์ ขอบเขต กติกาในการทำประชาคมให้ชัดเจน

๒) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทั้งคณะทำงานและประชาชนร่วมกัน สะท้อนความคิดเห็นต่อประเด็น

๓) ค้นหาปัจจัยเกื้อหนุนหรือ “ทุน” ในชุมชน โดยร่วมกันพิจารณาจุดเด่น จุดด้อย ข้อจำกัดและโอกาสของการพัฒนาชุมชน ระดมสมองค้นหา ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน รวมทั้งทุนทางสังคม ได้แก่ วัฒนธรรม ประเพณี ระบบเครือญาติ ความเอื้ออาทร ฯลฯ เพื่อใช้ทุนเหล่านี้เป็นพลังขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

๑.๑.๓. ขั้นตอนติดตามและประเมินผลการดำเนินการ

๑) คณะทำงานและประชาชนกลุ่มเป้าหมายร่วมกันแสดงผลประเมินจุดเด่น จุดด้อย ข้อบกพร่อง และสิ่งที่ควรปรับปรุง สำหรับการทำให้ประชาคมครั้งต่อไป รวบรวมผลงานที่ผ่านมา เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์

๒) ติดตามผลหลังการดำเนินงาน เมื่อจัดประชาคมเสร็จสิ้นแล้ว เช่น คณะทำงานประชาชนกลุ่มเป้าหมาย และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ต้องประสานงานเพื่อให้เกิดการสนับสนุน การดำเนินงานตามมติของประชาชนอย่างต่อเนื่อง ให้กำลังใจ ช่วยเหลือกันและกันอย่างจริงจัง

๑.๑.๔. วัตถุประสงค์ของการทำประชาคม

ในการทำประชาคมมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญหลายประการ (ณัฐนรี ศรีทอง, ๒๕๕๒, ๔๑๘-๔๑๙) ดังนี้

๑) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง โดยสามารถคิดวิเคราะห์ได้ด้วยตนเอง

๒) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้วิเคราะห์ปัญหาของชุมชน และสามารถกำหนด ทิศทางการทำงานด้วยตนเอง

๓) เพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้เกิดขึ้น ประชาชนในชุมชนรู้จักทำงาน เพื่อ ส่วนรวม และการพึ่งพาตนเอง

๔) เพื่อค้นหาผู้นำการเปลี่ยนแปลง (แกนนำ) ในชุมชน

๕) เพื่อเป็นการระดมพลังสมองในการคิดแก้ปัญหาที่ตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของประชาชน (ประเด็นร่วม)

๖) เพื่อให้ประชาชน หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ลงมือปฏิบัติ และติดตามผล ประเมินผลการทำงานเชิงพัฒนาร่วมกัน

๗) เพื่อให้มีทางเลือกในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของประชาชน โดยเชื่อมโยง ประสพการณ์ต่าง ๆ และพัฒนาการคิดอย่างเป็นระบบ

๘) เพื่อก่อให้เกิดเวทีสำหรับการปรึกษาหารือ พบปะ พูดคุย แสดงความคิดเห็น ร่วมกันของคนในชุมชน

การจัดเวทีประชาคม

๑.๒. การประชุมกลุ่มย่อย

การประชุมกลุ่มย่อยเป็นการประชุมเพื่อระดมความคิด สำหรับการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีผู้เข้าประชุมประมาณ ๔-๑๒ คน องค์ประกอบของการประชุมกลุ่มย่อย

๑) กำหนดประเด็นการประชุม

๒) ผู้เข้าประชุมประกอบด้วย ประธาน เลขานุการ สมาชิกกลุ่ม

๓) เลือกและกำหนดบทบาทของผู้เข้าประชุมเพื่อทำหน้าที่ต่าง ๆ เช่น ประธานที่ทำหน้าที่ดำเนินการประชุม เลขานุการทำหน้าที่สรุปความคิดเห็นของที่ประชุม จดบันทึกและรายงานการประชุม สมาชิกกลุ่มทำหน้าที่แสดงความเห็นตามประเด็น

๔) สถานที่กำหนดตามความเหมาะสม

๑.๒.๑. วิธีการประชุมกลุ่มย่อย

๑) ประธานเป็นผู้ทำหน้าที่เปิดประชุม แจ้งหัวข้อการประชุมให้สมาชิกในที่ประชุมรับทราบ

๒) ผู้เข้าร่วมประชุมอาจช่วยกันตั้งหัวข้อย่อยของประเด็น บางครั้งหน่วยงานเจ้าของ เรื่องที่จัดประชุมอาจกำหนดประเด็นและหัวข้อย่อยไว้ให้แล้ว

๓) ประธานเสนอประเด็นให้สมาชิกที่ประชุมอภิปรายที่ละประเด็น และสรุปประเด็นการพูดคุย

๔) สมาชิกที่ประชุมร่วมกันแสดงความคิดเห็น

๕) เลขานุการจดบันทึกสรุปความคิดเห็นของที่ประชุม และจัดทำรายงานหลังจากประชุมเสร็จสิ้นแล้ว

การประชุมกลุ่มย่อยในการประชุมกลุ่มย่อยจำเป็นต้องอาศัยความคิดเห็นของสมาชิกทุกคน ดังนั้นเพื่อให้การจัดประชุมบรรลุตามเป้าหมาย สมาชิกในที่ประชุมควรมีส่วนร่วมดังนี้

๑) พูดแสดงความคิดเห็นพร้อมเหตุผลที่ละคน

๒) ในการพูดสนับสนุนความคิดเห็นของผู้อื่น ควรแสดงความคิดเห็นและใช้เหตุผลประกอบ

๓) ผู้เข้าร่วมประชุมสามารถแสดงความคิดเห็น คัดค้านความคิดเห็นของผู้อื่นได้ แต่ควรใช้เหตุผลและความเป็นไปได้ในการคัดค้าน

๔) ควรใช้คำพูดที่สุภาพ เช่น ขอโทษ ขอขอบคุณ ในโอกาสที่เหมาะสม

ประชุมกลุ่มย่อย

๑.๓ การสัมมนา

การสัมมนา ความหมายถึง การประชุมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่กำหนดขึ้นมา เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็น โดยข้อมูลต่าง ๆ จะถูกรวบรวมนำมาใช้วิเคราะห์ร่วมกัน ซึ่งผลจากการสัมมนาจะนำมาซึ่งข้อสรุปแนวทางในการแก้ไขปัญหา

ปัจจุบันนี้ การเรียนการสอนในหลายสถาบันการศึกษามีการนำหลักการสอนแบบวิธีสัมมนามาใช้ คือ ให้นักเรียน นักศึกษา เป็นผู้รวบรวมหาข้อมูล แล้วมาร่วมกันแลกเปลี่ยนข้อมูล รวมถึงทำการวิเคราะห์

๑.๓.๑. องค์ประกอบของการสัมมนา

๑) หัวข้อ และเนื้อหา ที่จะสัมมนา

๒) วัตถุประสงค์ในการสัมมนา เช่น แก้ไขปัญหา ,แบ่งปันความรู้ ,ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เป็นต้น

๓) รูปแบบการสัมมนา เช่น การฟังข้อมูลจากวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ แล้วร่วมกันทำงานกลุ่มหรือการร่วมกันระดมสมองคิดในกลุ่ม เป็นต้น

๔) ผู้เข้าร่วมสัมมนา ขึ้นอยู่กับรูปแบบการสัมมนา จะประกอบไปด้วย

– วิทยากร หรือ ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่จัดสัมมนา

– ผู้ควบคุมการสัมมนา หรือ พิธีกร

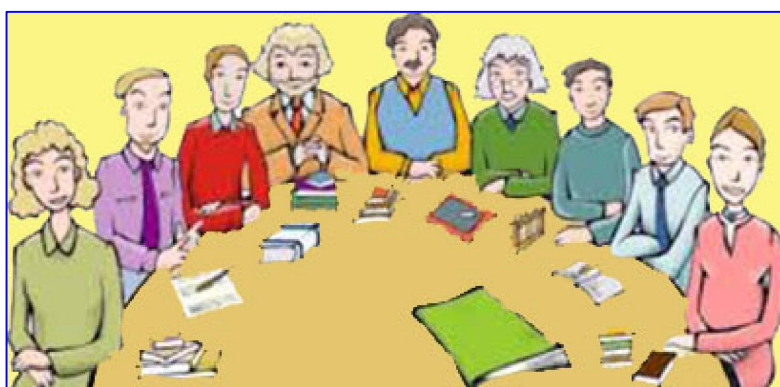
– ผู้เข้าร่วมการสัมมนา ซึ่งมีทั้งผู้เข้ารับชมรับฟัง หรือที่ร่วมแลกเปลี่ยน

ความคิดเห็น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรูปแบบการสัมมนา

๕) วันเวลา และสถานที่จัดสัมมนา

๑.๓.๒. ประโยชน์ของการสัมมนา

- ๑) เกิดความคิดสร้างสรรค์ในกลุ่มผู้เข้าร่วมสัมมนา
- ๒) บทสรุปแนวทางแก้ปัญหาจากการสัมมนา มาจากข้อมูลที่หลากหลาย
- ๓) เกิดความผูกพันสามัคคี ในการทำงานร่วมกัน
- ๔) ผลจากการสัมมนา เมื่อนำไปปฏิบัติมีแนวโน้มประสบความสำเร็จมากกว่าวิธีการปฏิบัติที่เกิดจากการตัดสินใจตามลำพังของใครคนใดคนหนึ่ง
- ๕) ฝึกให้เกิดภาวะผู้นำ และการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

การสัมมนา

๑.๔ การสำรวจประชามติ

การออกเสียงประชามติ หมายถึง การนำมาให้สัตยาบัน หรือการนำมาให้รับรองประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยถือว่า อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศมาจากประชาชน เพื่อให้สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันเป็นปกติสุข มติคนไทยในสังคมจึงถือเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งแต่เดิมประชาชนมีจำนวนมากจึงสามารถใช้อำนาจออกเสียงต่อกิจการบ้านเมืองได้โดยตรง

การออกเสียงประชามติเป็นรูปแบบหนึ่งของประชาธิปไตยโดยตรง โดยที่ให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นตัดสินใจในเรื่องสำคัญ การทำประชามติเป็นเรื่องสำคัญเกี่ยวกับกฎหมายบ้านเมือง เกี่ยวเนื่องกับการบริหารประเทศ จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารประเทศ

๑.๔.๑.หลักสำคัญของการออกเสียงประชามติ

หลักสำคัญของการออกเสียงประชามติ มีดังนี้

- ๑) เรื่องที่จัดทำประชามติต้องมีความสำคัญ และเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนโดยไม่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคล
- ๒) เปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีสิทธิออกเสียงประชามติทุกคนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน
- ๓) ประชาสัมพันธ์ข้อความที่เป็นข้อมูลให้ผู้มีสิทธิออกเสียงสามารถตัดสินใจได้ว่าจะเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบอย่างชัดเจน
- ๔) ให้ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงได้ออกเสียงประชามติอย่างอิสระ
- ๕) ต้องนำผลการออกเสียงประชามติไปดำเนินการเพื่อเป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนผู้มาออกเสียง

๑.๔.๒.ประเภทของการออกเสียงประชามติ

การออกเสียงประชามติแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆได้แก่

- ๑) การออกเสียงประชามติแบบบังคับ

เป็นการออกเสียงประชามติที่เขียนบังคับไว้ตามกฎหมายว่า ก่อนการดำเนินการเรื่องใดๆ ต้องจัดให้มีการออกเสียงประชามติเพื่อขอความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบจากประชาชนก่อน หากเสียงข้างมากให้ความเห็นชอบจึงจะสามารถดำเนินการเรื่องนั้นได้
- ๒) การออกเสียงประชามติแบบทางเลือก

เป็นการออกเสียงประชามติที่มีบัญญัติเขียนไว้ว่าในกรณีที่เห็นสมควร รัฐหรือองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ อาจจัดให้มีการออกเสียงประชามติเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในเรื่องนั้นๆก่อนที่จะดำเนินการหรืออาจเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าชื่อเพื่อขอให้จัดทำประชามติในเรื่องที่เห็นว่ามีความสำคัญและกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน

การออกเสียงประชามติ

๑.๕ การประชามติ

การประชามติ หมายถึง การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในเรื่องที่ผลกระทบของชีวิตประชาชนทุกคน ประชามตินั้นควรจัดให้ได้รับความเห็นจากประชาชนทุกหมู่เหล่าและทำในวงกว้าง

๑.๕.๑. วัตถุประสงค์ของการทำประชามติ

การทำประชามติเปิดโอกาสให้บุคคลผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการของรัฐได้แสดงความคิดเห็นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโครงการ การประชามติอาจเป็นการประชุมหารืออย่างเป็นทางการระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและกลุ่มผู้รับผลประโยชน์ วัตถุประสงค์ของการทำประชามติจึงมีดังนี้

- ๑) เพื่อเป็นการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเพียงพอแก่ประชาชน
- ๒) เพื่อลดความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับภาครัฐที่เกี่ยวกับการตัดสินใจของรัฐ
- ๓) เพื่อให้การตัดสินใจของภาครัฐสอดคล้องกับผลประโยชน์ที่จะได้รับทั้งต่อตัวประชาชนและผลประโยชน์ของส่วนรวม
- ๔) เพื่อเป็นทางเลือกในการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการตัดสินใจของรัฐ
- ๕) เพื่อให้รัฐสามารถจัดสรรทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด

๑.๕.๒. วิธีการจัดประชาพิจารณ์

วิธีการจัดประชาพิจารณ์ มีดังนี้

- ๑) ประธานในการพิจารณาข้าราชการระดับสูงเป็นผู้ดำเนินการพิจารณา โดยข้าราชการผู้ทำหน้าที่ประธานในการพิจารณามักเป็นนักกฎหมาย
- ๒) บุคคลเข้าร่วมในการพิจารณาในการเชิญบุคคลเข้าร่วมประชาพิจารณ์ควรพิจารณาว่ามีกลุ่มผลประโยชน์ใดที่เกี่ยวข้องและมีความสำคัญจึงเชิญกลุ่มนั้นเข้าร่วมต่อไป
- ๓) สถานที่จัดการพิจารณาการจัดประชาพิจารณ์มักใช้สถานที่ที่อยู่ในเมืองหลวงของประเทศแต่ในบางครั้งก็อาจจัดประชาพิจารณ์ในระดับภูมิภาคที่สำคัญด้วยเช่นกัน
- ๔) เวลาในการจัดการพิจารณาเวลาในการจัดประชาพิจารณ์ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน
- ๕) กระบวนการในการพิจารณาการพิจารณาทางเอกสารเป็นกระบวนการพิจารณาที่เหมาะสมกับความต้องการของหน่วยงานและกลุ่มผลประโยชน์และเหมาะสมกับประเด็นปัญหา
- ๖) ขั้นตอนก่อนการทำประชาพิจารณ์สิ่งสำคัญสำหรับการทำประชาพิจารณ์คือการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อทำงาน ความสำเร็จและการยอมรับของประชาชนขึ้นอยู่กับการทำงานของคณะกรรมการ
- ๗) การปฏิบัติตามรายงานของคณะกรรมการประชาพิจารณ์คณะกรรมการประชาพิจารณ์ มีหน้าที่จัดทำสรุป ผลการศึกษาการทำประชาพิจารณ์ขั้นสุดท้าย พร้อมข้อเสนอแนะเพื่อรายงานต่อผู้แต่งตั้ง
- ๘) การปฏิบัติตามรายงานสรุปผลการศึกษาหลังจากการทำประชาพิจารณ์ จะมีการสรุปส่งรายงานให้รัฐบาลและข้อมูลเหล่านั้นจะได้รับการเผยแพร่ต่อประชาชนทันที

การทำประชาพิจารณ์

เรื่องที่ ๒ การจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

๒.๑ ทิศทางและนโยบาย

แผนพัฒนาชุมชนจัดทำขึ้นเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนภายใต้หลักการสำคัญ ดังนี้

- ๑) ทำในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งโดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลางประชาชนในชุมชนนั้น เป็นเจ้าของการพัฒนามุ่งให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชน
- ๒) บูรณาการกระบวนการ บุคลากร แผนงาน งบประมาณของหน่วยงานสนับสนุน มุ่งสู่การแก้ไขแบบองค์รวม โดยมีกลุ่มเป้าหมายชัดเจน
- ๓) รวมพลังทุกภาคส่วนของสังคม สนับสนุนการบริหาร พัฒนารูปแบบใหม่

๒.๒ กระบวนการจัดทำแผน

การจัดทำแผนพัฒนาชุมชนแต่ละชุมชนอาจมีขั้นตอนของการดำเนินการพัฒนาชุมชน แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับบริบทสิ่งแวดล้อมของชุมชนนั้น ๆ แต่โดยทั่วไปการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน มีขั้นตอนต่อเนื่องเป็นกระบวนการตามลำดับ ตั้งแต่ขั้นการเตรียมการและวางแผน ขั้นการจัดทำแผนพัฒนา และขั้นการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ ดังนี้

๒.๒.๑. **ขั้นการเตรียมการและการวางแผน** เป็นการเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑) การเตรียมหาบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น คณะทำงาน คณะวิชาการ อาสาสมัคร ผู้นำ ฯลฯ

๒) การเตรียมการจัดเวทีสร้างความตระหนักร่วมในการเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน เช่น การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ทุกขั้นตอน

๓) การศึกษาพัฒนาการของชุมชน โดยการศึกษา สสำรวจ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลทุก ๆ ด้านของชุมชน เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านประเพณีวัฒนธรรม ด้านการเมืองการปกครอง เป็นต้น

๔) การศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบ เพื่อเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงจากชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ จะได้เห็นตัวอย่างการปฏิบัติจริงที่เป็นรูปธรรม เพื่อที่จะได้นำสิ่งที่ดี ๆ ที่เป็นประโยชน์มาประยุกต์ใช้กับชุมชนตนเอง และช่วยกันคิดว่าชุมชนของตน ควรจะ วางแผนบริหารจัดการที่จะนำไปสู่การพัฒนาได้อย่างไร

๒.๒.๒. **ขั้นการจัดทำแผนพัฒนา** ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย ๆ ดังนี้

๑) การร่วมกันนำข้อมูลที่ได้จากการเตรียมการมาร่วมกันวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของชุมชน เพื่อประเมินความสามารถ และประสบการณ์ของชุมชนเพื่อนำไปสู่การกำหนดภาพอนาคตของชุมชนตามที่คาดหวัง (วิสัยทัศน์)

๒) การร่วมกันค้นหา และกำหนดการเลือกที่เหมาะสมในการพัฒนา (ยุทธศาสตร์)

๓) ร่วมกันกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม และเขียนเอกสารแผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่จะพัฒนาแก้ปัญหาหรือป้องกันปัญหา

๔) นำแผนงาน โครงการ และกิจกรรม นำเสนอแล้วพิจารณาร่วมกัน และให้ข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้เห็นภาพรวมเพื่อการประสานเชื่อมโยง และเพื่อการแบ่งงานกันรับผิดชอบ

๕) เมื่อคณะทำงานทุกฝ่ายเห็นชอบ จึงนำร่างแผนชุมชนไปทำการประชาพิจารณ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเวที เพื่อสร้างความเข้าใจกับสมาชิกของชุมชนทั้งหมด เป็นการรวมใจเป็นหนึ่งเดียวที่จะดำเนินการพัฒนาร่วมกันตามแผน

๖) ปรับปรุง แก้ไข แผนให้ถูกต้องเหมาะสมตามมติ ความคิดเห็นที่ได้จากการ
ประชาพิจารณ์

๒.๒.๓. **ขั้นการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ** และประเมินผลการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย
ขั้นตอนย่อย ๆ ดังนี้

- ๑) จัดลำดับความสำคัญของแผนงานโครงการ
- ๒) วิเคราะห์ความเป็นไปได้ของแต่ละโครงการ
- ๓) จัดฝึกอบรม เพิ่มเติมประสบการณ์ความรู้เกี่ยวกับประเด็นที่สำคัญที่กำหนดไว้
ในแผน เพื่อขยายผลการเรียนรู้ไปยังคนในชุมชน
- ๔) จัดระบบภายใน เชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกเพื่อสร้างความ
เข้มแข็งให้กับชุมชน
- ๕) ดำเนินการปฏิบัติตามแผน
- ๖) ติดตามความก้าวหน้า และประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผน รวมทั้ง
ประเมินผลการดำเนินงานโครงการและกิจกรรมที่อยู่ในแผน เพื่อปรับปรุงแผนให้มีความสมบูรณ์
ยิ่งขึ้น

๒.๒.๔. การประเมินผลเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ

หลังจากทุกฝ่ายได้ร่วมมือกันทำงานตามแผนชุมชนของตนเองแล้วควรจัดประชุม
สรุปผลการดำเนินงานร่วมมือกันเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ เพื่อเป็นการสรุปทบทวนทั้งโครงการว่า
ได้ผลลัพธ์ตามเป้าหมายหรือไม่ นั่นคือ คนในชุมชนมีพัฒนาการและเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไร
มีสิ่งที่ดี ๆ อะไรเกิดขึ้นบ้างที่เป็นผลพวงของการพัฒนา มีปัญหาอุปสรรคอย่างไร มีวิธีการแก้ไขให้
บรรลุผลสำเร็จหรือไม่ อย่างไร ถ้าจะพัฒนาต่อไปควรปรับปรุงขั้นตอนใด ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อรวบรวม
ข้อคิดเห็นหลังการทำงานแล้ว ถอดและสรุปเป็นบทเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการทำกิจกรรมหรือ
โครงการพัฒนาอื่นต่อไป

๒.๓ การเขียนโครงการพัฒนาชุมชน

๒.๓.๑. ความหมายของโครงการ

มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “โครงการ” ไว้หลายความหมาย ดังนี้

๑) โครงการ หมายถึง กลุ่มกิจกรรมที่ตอบสนองวัตถุประสงค์ โดยมีเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดที่ชัดเจน (ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา. ๒๕๔๕ : ๓๗)

๒)โครงการ หมายถึง กลุ่มกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน มุ่งตอบสนองเป้าหมายเดียวกัน มีระยะเวลาเริ่มต้น และสิ้นสุดที่ชัดเจน เป็นงานพิเศษที่ต่างจากงานประจำ (ทวีป ศิริรัศมี. ๒๕๔๔ : ๓๑)

๓) โครงการ หมายถึง กิจกรรมที่จัดทำขึ้น เพื่อจะแสดงให้เห็นว่าจะทำงานอะไร อย่างไร ที่ไหน เมื่อไร และจะเกิดผลอย่างไร (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. ๒๕๓๗ : ๗)

สรุปความหมายของโครงการ หมายถึง กลุ่มกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์การปฏิบัติ และช่วงเวลาชัดเจน

๒.๓.๒. ลักษณะของโครงการ

โครงการที่ดีโดยทั่วไปต้องมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

๑) นำไปปฏิบัติได้

๒) สอดคล้องกับสภาพสังคม วัฒนธรรม ชุมชน

๓) มีรายละเอียดเพียงพอ ระบุช่วงเวลา กลุ่มเป้าหมายแนวทางการปฏิบัติ

ทรัพยากร (บุคลากร งบประมาณ ฯลฯ)

๔) มีตัวบ่งชี้ที่นำไปสู่การพัฒนา

๒.๓.๓ . วิธีพัฒนาโครงการ

โครงการเป็นกรอบการคิดวางแผนเค้าโครงการทำงานในอนาคต การพัฒนาโครงการ มีขั้นตอนพอสรุปได้ดังนี้

๑) ศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของชุมชนเพื่อกำหนดปัญหาและ ความต้องการในการพัฒนา

๒) กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการทำงาน

๓) กำหนดกิจกรรมและจัดทำรายละเอียดตามองค์ประกอบของโครงการ

๔) กำหนดทรัพยากร เช่น งบประมาณ บุคลากร

๕) กำหนดการติดตาม/ประเมินผล

๒.๔. โครงสร้าง/องค์ประกอบของโครงการ

โดยทั่วไปการเขียนโครงการจะต้องเขียนตามหัวข้อต่างๆ เพื่อผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะได้ทราบว่าทำอะไร อย่างไร ที่ไหน เมื่อไร สำหรับโครงสร้างหรือองค์ประกอบที่มักใช้ในการเขียนโครงการ มีดังนี้

๑) ชื่อโครงการ ควรเขียนเป็นข้อความที่มีความหมายชัดเจน กระชับและเข้าใจง่าย

๒) หลักการและเหตุผล ควรเขียนลักษณะบรรยายรายละเอียดตั้งแต่ สภาพความเป็นมา เหตุผลความจำเป็น หลักการมีทฤษฎี นโยบาย สถิติที่เป็นข้อมูลอ้างอิงประกอบ

๓) วัตถุประสงค์ เป็นข้อความที่แสดงถึงความต้องการทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ สอดคล้องกับหลักการเหตุผล สามารถปฏิบัติได้ อาจระบุปริมาณหรือคุณภาพของการดำเนินงานด้วย ก็ได้

๔) เป้าหมายการดำเนินงาน เป็นรายละเอียดที่แสดงผลผลิตของโครงการ ในเชิงปริมาณ และคุณภาพที่มีลักษณะเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

๕) วิธีดำเนินงาน เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมที่จะปฏิบัติให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ กิจกรรมอาจมีมากกว่า ๑ กิจกรรม โดยเขียนเรียงตามลำดับ จากการเริ่มต้นจนสิ้นสุดการทำงาน แสดงระยะเวลาที่ชัดเจนแต่ละกิจกรรม อาจแสดงด้วยปฏิทินการปฏิบัติงาน

๖) ระยะเวลา ควรระบุระยะเวลาตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจนเสร็จสิ้นโครงการ

๗) ทรัพยากรหรืองบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการ ซึ่งต้องสอดคล้องกับ เป้าหมายและกิจกรรม

๘) เครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ระบุ กลุ่มบุคคล ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่สนับสนุน ส่งเสริมและสามารถขอประสานความร่วมมือในการดำเนินงาน

๙) การประเมินผล ระบุวิธีการประเมินเป็นระยะตลอดการดำเนินงาน เช่น ก่อนโครงการ ระหว่าง สิ้นสุดโครงการ เพื่อจะได้ทราบว่างานที่จะทำเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายหรือไม่ คุณภาพของงานเป็นอย่างไร

๑๐) ผู้รับผิดชอบโครงการ ระบุ ชื่อผู้รับผิดชอบ หรือหน่วยงาน พร้อมหมายเลขโทรศัพท์ เพื่อความชัดเจนและสะดวกในการติดต่อ

๑๑) ความสัมพันธ์กับโครงการอื่น ระบุชื่องาน หรือโครงการ ที่เกี่ยวข้องของหน่วยงาน หรือชุมชนว่ามีโครงการใดบ้างที่สัมพันธ์กับโครงการนี้ และเกี่ยวข้องในลักษณะใด เพื่อความร่วมมือในการทำงาน

๑๒) ผลที่คาดว่าจะได้รับ เป็นผลที่เกิดผลจากการที่โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายโดยระบุถึงผลที่จะได้รับภายหลังการดำเนินโครงการ ผลดังกล่าวควรสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ

เรื่องที่ ๓ การเผยแพร่สู่การปฏิบัติ

๓.๑ การเขียนรายงาน

รายงาน คือ เอกสารที่เสนอรายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน เป้าหมาย ผลการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค แนวทางแก้ไข และข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของบุคคล กลุ่มองค์กร หรือหน่วยงาน

รายงานมีความสำคัญ เพราะเป็นเอกสารที่แสดงให้เห็น รายละเอียดของผลการดำเนินงานที่ผ่านมาว่าประสบผลสำเร็จ ไม่สำเร็จอย่างไร เพราะอะไร มีอุปสรรค ปัญหาในการดำเนินงานด้านใด อย่างไร จะมีแนวทางแก้ไขอย่างไร หากจะพัฒนา ต่อเนื่องจะมีข้อเสนอแนะที่เป็นไปได้ได้อย่างไร

๓.๑.๑. การเขียนรายงานผลการดำเนินงาน

การเขียนรายงานผลการดำเนินงานเป็นวิธีการนำเสนอผล จากการดำเนินงานโครงการใดโครงการหนึ่งอย่างมีระบบและเป็นแบบแผน เพื่อสื่อสารให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบ การเขียนรายงานให้มีประโยชน์และคุณภาพต่อผู้อ่านหรือผู้เกี่ยวข้อง ผู้เขียนรายงานต้องศึกษาทำความเข้าใจตั้งแต่วิธีการเขียน การใช้ภาษาที่เหมาะสม การรู้จักนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียด และขั้นตอนของการดำเนินงานตั้งแต่แรกเริ่มจนจบ เรียงลำดับตั้งแต่ความเป็นมา วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรค พร้อมข้อเสนอแนะ ฯลฯ เพื่อสื่อสารให้ผู้อ่านเข้าใจตามลำดับ และจัดพิมพ์เป็นรายงานฉบับสมบูรณ์ที่น่าเชื่อถือ สามารถนำไปใช้อ้างอิงได้

๓.๑.๒. ขั้นตอนการเตรียมการเขียนรายงาน

การเขียนรายงานที่ดีมีคุณภาพ ต้องมีการวางแผนและเตรียมการอย่างเป็นลำดับขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่หนึ่ง เตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นเนื้อหา และส่วนประกอบ เช่น วัตถุประสงค์และขอบข่ายเนื้อหา รายละเอียดเนื้อหาที่ครบถ้วน ซึ่งต้องใช้เวลาในการรวบรวม

ขั้นที่สอง กำหนดประเภทของผู้อ่านรายงาน ผู้เขียนจะต้องทราบว่า รายงานที่จัดทำขึ้นมีใครบ้างที่จะเป็นผู้อ่าน เพื่อจะได้นำเสนอรายงานด้วยรายละเอียด เลือกภาษาที่เหมาะสมสอดคล้องกับระดับของผู้อ่าน

ขั้นที่สาม กำหนดเค้าโครงเรื่อง หรือกรอบของการเขียนรายงานเป็นการกำหนดหัวข้อหลักและหัวข้อย่อยนั่นเอง หัวข้อของเค้าโครงเรื่องควรครอบคลุมประเด็นที่ต้องการนำเสนอ เพื่อช่วยให้ง่ายและสะดวกต่อการเขียน สามารถเรียงลำดับเนื้อหาหรือผลการดำเนินงาน ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ

๓.๑.๓. หลักการวางเค้าโครงเรื่องในการเขียนรายงาน

- ๑) ควรจัดเรียงลำดับหัวข้อเรื่องอย่างต่อเนื่อง และสัมพันธ์กัน
- ๒) การจัดเรียงหัวข้อ ควรเชื่อมโยงกันอย่างเป็นเหตุเป็นผล
- ๓) ควรคำนึงถึงความสนใจของผู้อ่าน
- ๔) หัวข้อแต่ละหัวข้อควรครอบคลุมรายละเอียดที่ต้องการนำเสนอ

๓.๑.๔. หลักและข้อควรคำนึงในการเขียนรายงาน

การเขียนรายงานทุกประเภทให้มีคุณภาพสามารถนำเสนอและสื่อสารได้ ตรงประเด็นตามที่ต้องการ ผู้เขียนควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

- ๑) ความถูกต้อง ควรนำเสนอข้อมูล รายละเอียดเนื้อหาที่ถูกต้อง ไม่บิดเบือนความจริง นำเสนออย่างตรงไปตรงมา
- ๒) ความกระชับ รัดกุม ตรงประเด็น ตรวจสอบอย่างละเอียดถี่ถ้วน หลีกเลี่ยงถ้อยคำที่ฟุ่มเฟือย วลีที่ซ้ำ ๆ กัน คุณค่าของรายงานไม่ได้วัดที่ปริมาณจำนวน หน้า แต่วัดจากความชัดเจน ครบถ้วน ความตรงประเด็นของเนื้อหา

๓) ความชัดเจนและสละสลวย โดยพิจารณาประโยคที่ง่าย ถูกต้องตามหลักการเขียน หลักไวยากรณ์ และเครื่องหมายวรรคตอน การย่อหน้า รวมทั้งการสะกดคำ หลีกเลี่ยงการใช้ภาษาถ้อยคำที่คลุมเครือ มีหลายความหมาย ควรใช้หัวข้อย่อยเพื่อไม่ให้สับสน

๔) การเขียนเรียบเรียงรายงาน ซึ่งอาจแบ่งเนื้อหาจากภายในเล่มเป็นตอน หรือเป็นบท ต้องมีความต่อเนื่องกันตลอดทั้งเล่ม เมื่อเขียนต้นร่างเสร็จ ควรได้อ่านตรวจทานทุกข้อความ อ่านแล้วไม่รู้สึกระส่ำกระส้านมีความต่อเนื่อง อย่างสม่ำเสมอตลอดทั้งเล่ม

๕) การนำเสนอข้อมูลในการเขียนรายงาน มีข้อมูลที่น่าสนใจแบ่งเป็นสอง ประเภท คือ ข้อมูลที่เป็นจำนวน สถิติ ตัวเลข และข้อมูลที่เป็นข้อความ บรรยาย สำหรับการนำเสนอข้อมูลที่เป็นสถิติ ตัวเลข ควรนำเสนอในรูปแบบของตาราง แผนภูมิ หรือแผนภาพตามความเหมาะสม พร้อมทั้งมีเลขที่และชื่อกำกับตารางหรือแผนภูมิด้วย เพื่อผู้อ่านจะได้ทราบว่าเป็นข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องใด นอกจากนี้ต้องระบุที่มาของข้อมูลให้ชัดเจนอีกด้วย ส่วนข้อมูลที่เป็นข้อความบรรยายต้องนำเสนอข้อมูลที่เป็นสาระสำคัญ หากข้อมูลใดที่สำคัญแต่เนื้อหาไม่ต่อเนื่องกับกรอบเค้าโครงที่กำหนดไว้ ควรนำไปไว้ในภาคผนวก ทั้งนี้เพื่อให้ได้รายงานที่เป็นเอกภาพ ผู้อ่านอ่านแล้วสามารถจับประเด็นที่น่าสนใจได้ชัดเจน การนำเสนอข้อมูล ต้องคำนึงถึงลำดับก่อนหลัง โดยเริ่มต้นด้วยข้อมูลเบื้องต้นที่ง่ายแก่การเข้าใจก่อน แล้วจึงนำเสนอข้อมูลที่ซับซ้อนกว่าตามลำดับ

๖) การแบ่งย่อหน้า โดยทั่วไปย่อหน้าแต่ละย่อหน้าจะบอกเรื่องราวเพียงประเด็นใดประเด็นหนึ่ง การจัดแบ่งย่อหน้าควรเรียงลำดับ เพื่อให้เนื้อความต่อเนื่องสัมพันธ์กัน การแบ่งย่อหน้าขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของผู้เขียนแต่ละคน เช่น ต้องการสื่อสารกับผู้อ่าน ต้องการเน้นข้อความบางตอน ต้องการช่วยให้ผู้อ่านอ่านข้อความแต่ละย่อหน้าได้รวดเร็ว เป็นต้น

๗) การอ่านทบทวนซึ่งเป็นขั้นสุดท้ายของการเขียน คือ อ่านทบทวนสิ่งที่เขียนทั้งหมดว่ามีข้อความใดที่ยังไม่สมบูรณ์ การเรียงลำดับเรื่องมีความเชื่อมโยงกันหรือไม่ ข้อความสำคัญที่ยังไม่ได้กล่าวถึงจะทำให้มองเห็นจุดที่ควรแก้ไข

๓.๑.๕ รูปแบบรายงาน

รูปแบบของรายงาน จะประกอบด้วยส่วนที่สำคัญ ๓ ส่วน คือ ส่วนประกอบตอนต้น ส่วนเนื้อเรื่อง และส่วนประกอบตอนท้าย รายงานแต่ละส่วนประกอบ ด้วยส่วนย่อย ๆ ดังนี้

๑). ส่วนประกอบตอนต้น ประกอบด้วย

- ๑.๑) ปกนอก ระบุชื่อเรื่อง ชื่อผู้ทำรายงาน ชื่อหน่วยงาน
- ๑.๒) ไบรอนปก เป็นกระดาษเคลือบ ๑ แผ่น
- ๑.๓) ปกใน มีข้อความเช่นเดียวกับปกนอก
- ๑.๔) คำนำ เป็นข้อความเกริ่นทั่วไปเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจขอบข่ายเนื้อหาของรายงาน อาจกล่าวถึงความเป็นมาของการสำรวจ และรวบรวมข้อมูล และขอบคุณผู้ให้ความช่วยเหลือ
- ๑.๕) สารบัญ เป็นการเรียงลำดับหัวข้อของเนื้อเรื่องพร้อมทั้งบอกเลขหน้าของหัวข้อเรื่อง

๒). ส่วนเนื้อเรื่อง ประกอบด้วย

- ๒.๑) บทนำ เป็นส่วนที่บอกเหตุผลและความมุ่งหมายของการทำรายงาน ขอบข่ายของเรื่อง วิธีการดำเนินการโดยย่อ การศึกษาค้นคว้าหาข้อมูล
- ๒.๒) เนื้อหา ถ้าเป็นเรื่องยาว ควรแบ่งออกเป็นบท ๆ ถ้าเป็นรายงานสั้น ๆ ไม่ต้องแบ่งเป็นบท แบ่งเป็นหัวข้อต่อเนื่องกันไป
- ๒.๓) สรุป เป็นตอนสรุปผลการศึกษาค้นคว้า และเสนอแนะประเด็นที่ควรศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมต่อไป

๓). ส่วนประกอบตอนท้าย ประกอบด้วย

- ๓.๑) ภาคผนวก เป็นข้อมูลที่มีใช้เนื้อหาโดยตรง เช่น ข้อความ ภาพ สถิติ ตาราง ช่วยเสริมรายละเอียดเพิ่มเติมแก่เนื้อหา
- ๓.๒) บรรณานุกรม คือ รายชื่อหนังสือ เอกสารหรือแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ที่ใช้ประกอบในการเขียนรายงาน โดยเรียงลำดับตามพยัญชนะตัวแรกของชื่อผู้แต่งหรือแหล่งข้อมูล ชื่อหนังสือ ครั้งที่พิมพ์ จังหวัดหรือเมืองที่พิมพ์ สำนักพิมพ์ และปีที่พิมพ์ ถ้าข้อมูลทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ให้ขึ้นต้นด้วยข้อมูลที่เป็นภาษาไทยก่อน

๓.๒ การเขียนโครงการ

โครงการเป็นงานวิจัยเล็กๆ ริเริ่มจัดทำเพื่อการแก้ปัญหา หรือตอบข้อสงสัยที่เกิดขึ้น การจัดทำโครงการถูกนำมาใช้เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเอง

๓.๒.๑. กระบวนการจัดทำโครงการ

การทำโครงการประกอบด้วยกระบวนการดังนี้

๑) **กำหนดปัญหาและหัวข้อเรื่อง** เป็นกระบวนการแรกซึ่งผู้จัดทำโครงการจะต้องพิจารณาว่าขณะนี้กำลังประสบปัญหาเรื่องใด หรือต้องการจะศึกษาเรื่องใด เช่น เมื่อพบว่าผลไม้ในสวนสุกและงอมพร้อมๆ กัน ชาวบ้านนำไปบริโภคไม่ทันต้องปล่อยให้เน่าเสียโดยเปล่าประโยชน์ จึงคิดหาวิธีการที่จะเก็บถนอมผลไม้เหล่านั้นให้อยู่ได้นาน

๒) **ตั้งสมมติฐาน** หรือคำตอบชั่วคราว เป็นการคิดวิธีการหรือแนวทางที่คาดว่าจะสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งหลังจากเสร็จสิ้นการทำโครงการแล้ว จะต้องนำมาเปรียบเทียบกับว่าสมมติฐานที่ตั้งไว้กับผลที่เกิดขึ้นเป็นไปในแนวทางเดียวกันหรือไม่

๓) **ออกแบบการศึกษาคนคว่ำทดลอง** เป็นการคิดหาวิธีการ อาจเป็นการทดลองการค้นคว้า ข้อมูล ซึ่งการทดลองหรือการค้นคว้าข้อมูลที่ได้ อาจใช้เป็นวิธีการที่สามารถนำมาแก้ไขที่เกิดขึ้นได้

๔) **ลงมือปฏิบัติ** เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ได้ศึกษาค้นคว้าหรือวิธีการที่คาดว่าจะสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ มาทดลองใช้พิสูจน์ว่าข้อมูลหรือวิธีการเหล่านั้นแก้ปัญหาได้ ตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้หรือไม่

๕) **สรุปผล** เป็นการสรุปผลการทดลองหรือผลการปฏิบัติว่าเป็นอย่างไร

๖) **นำเสนอผลงาน** การนำเสนอผลงานตามโครงการ สามารถทำได้หลายรูปแบบ ซึ่งการนำเสนอที่มีประสิทธิภาพ อาจใช้สื่อแบบต่างๆ ประกอบการนำเสนอด้วย

บทที่ ๖

การพัฒนาอาชีพในชุมชนและสังคม

เรื่องที่ ๑ อาเซียนกับการพัฒนาอาชีพ

การขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอาเซียนให้มีความเจริญก้าวหน้า และแข่งขันได้ในระดับสากล โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงซึ่งเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องใน หลายด้านที่ส่งผลให้โลกเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์อันเป็นยุคของสังคม ฐานความรู้ กลไกความร่วมมือด้านการศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการสร้างอาเซียนสู่การเป็น ประชาคมที่มีความมั่นคงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม โดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพ มนุษย์เพื่อสร้างอนาคตที่รุ่งเรืองของอาเซียน

การพัฒนามาตรฐานอาชีพที่เน้นศักยภาพในอาเซียนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม ทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพในระดับภูมิภาคและระดับโลก พร้อมทั้งสามารถสนองตอบความ ต้องการของภาคอุตสาหกรรม

ความร่วมมือของอาเซียนด้านการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดตั้งประชาคมอาเซียนซึ่งมี เป้าหมายที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและการพัฒนาภูมิภาคอย่างยั่งยืนโดยมี ประชาชนเป็นศูนย์กลางสำหรับประเทศไทยประโยชน์ที่จะได้รับในกรอบความร่วมมือกับอาเซียน ได้แก่ ความช่วยเหลือด้านวิชาการ และเทคนิคภายใต้โครงการต่าง ๆ รวมทั้งการกำหนดนโยบายที่ อาศัยการผลักดันร่วมกันภายใต้กรอบอาเซียน นอกจากนี้ยังเป็นโอกาสในการเสริมสร้างศักยภาพ ของประเทศ และโอกาสที่จะมีสิทธิมีเสียงในการผลักดันนโยบายของประเทศสู่เวทีระดับนานาชาติ ตลอดจนโอกาสในการรักษามลประโยชน์ของประเทศไทยในเวทีโลก ความร่วมมือระหว่างประเทศ ไทยด้านการศึกษาเป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของประเทศสมาชิก อาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายโอกาสทางการศึกษา การยกระดับคุณภาพการศึกษา การนำ โครงสร้างพื้นฐานสิ่งอำนวยความสะดวกและเทคโนโลยีการสื่อสารเข้ามารองรับการขยายโอกาส และการยกระดับคุณภาพการศึกษาตลอดจนการบริหารจัดการทางการศึกษาในเชิงคุณภาพ เพื่อ สร้างประชาคมอาเซียนให้เป็นดินแดนแห่งความสงบสุข สันติภาพและมีความเจริญรุ่งเรืองทาง เศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

เรื่องที่ ๒ จุดเด่นประเทศไทย ในการผลักดันเศรษฐกิจสร้างสรรค์

การแบ่งอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศไทยนั้น คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม ๑๕ สาขา คือ

- ๑) กลุ่มวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ เช่น งานฝีมือ การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ธุรกิจอาหารไทยและการแพทย์แผนไทย
- ๒) กลุ่มศิลปะ เช่น ศิลปะการแสดง ทัศนศิลป์
- ๓) กลุ่มสื่อ เช่น ภาพยนตร์ สิ่งพิมพ์ กระจายเสียง เพลง
- ๔) กลุ่มงานสร้างสรรค์เพื่อประโยชน์ใช้สอย เช่น การออกแบบ แฟชั่นต่าง ๆ อาทิ เสื้อผ้า กระเป๋า รองเท้า เครื่องประดับ สถาปัตยกรรม โฆษณา และซอฟต์แวร์ต่าง ๆ

๒.๑ การนำจุดเด่นของประเทศไทย มาใช้ผลักดันเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ชาวต่างชาติชื่นชมเมืองไทยว่ามีความโดดเด่นด้านความสามารถสร้างสรรค์ นอกจากอาหารไทยเป็นอาหารอร่อยและเป็นอาหารเพื่อสุขภาพด้านวัฒนธรรม เช่น ดนตรี ศาสนา แฟชั่น ศิลปะการต่อสู้ (มวยไทย) วิธีการดำเนินชีวิต (แบบไทยพุทธ) กีฬา การละเล่นต่าง ๆ และช้างไทย และที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ เมืองไทยมีจุดเด่นที่เห็นได้ชัดเจนก็คือเรื่อง "จิตสำนึกในการให้บริการ" ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในสาขาบริการ เช่น

- ๑) การโรงแรม
- ๒) การแพทย์ พยาบาล และผู้ช่วยในโรงพยาบาล ทั้งการแพทย์ตะวันตกและตะวันออก (โดยเฉพาะแพทย์แผนไทย) งานในส่วนของทันตกรรม และศัลยกรรมความงาม
- ๓) อาหารและบริการด้านอาหาร ที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์มาประดิษฐ์หรือพัฒนาอาหารไทยให้ทันสมัย ประยุกต์ ปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น มีเมนูน่าสนใจ ในส่วนของร้านอาหารต้องส่งเสริมยกระดับให้เป็นมาตรฐานสากล คือ การบริหารจัดการร้านอาหารเพื่อให้สามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืน มีการจัดการที่เป็นระบบ พนักงานเสิร์ฟได้รับการอบรมให้สามารถให้บริการได้ในระดับมาตรฐานสากล เป็นต้น

๒.๒ จุดเด่นของผลิตภัณฑ์ผ้าในงานหัตถกรรมพื้นบ้าน ผ้าในงานหัตถกรรมพื้นบ้าน โดยทั่วไปมีอยู่สองลักษณะ คือ ผ้าพื้นและผ้าลาย ผ้าพื้นได้แก่ ผ้าที่ทอเป็นสี่พื้นธรรมดาไม่มี ลวดลาย ใช้สีตามความนิยม ในสมัยโบราณสีที่นิยมทอ คือ สีน้ำเงิน สีกรมท่า และสีเทา ส่วนผ้าลายนั้นเป็นผ้าที่มีการประดิษฐ์ลวดลายหรือดอกดวงเพิ่มขึ้นเพื่อความงดงาม มีชื่อเรียก เฉพาะตามวิธี เช่น ถ้าใช้ทอ (เป็นลายหรือดอก) เรียกว่า ผ้ายก ถ้าทอด้วยเส้นด้ายคนละสีกับสีพื้น เป็นลายขวาง และตาหมากรุก เรียกว่า ลายตาโถง ถ้าใช้เขียนหรือพิมพ์จากแท่งแม่พิมพ์โดยใช้มือ กด เรียกว่าผ้าพิมพ์ หรือผ้าลาย ซึ่งเป็นผ้าพิมพ์ลาย ที่คนไทยเขียนลวดลายเป็นตัวอย่างส่งไปพิมพ์ ที่ต่างประเทศ เช่น อินเดียผ้าเขียนลายส่วนมากเขียนลายทอง แต่เดิมชาวบ้านรู้จักทอแต่ผ้าพื้น (คือ ผ้าทอพื้นเรียบไม่ยกดอกและมีลวดลาย) ส่วนผ้าลาย (หรือผ้ายก) นั้น เพิ่งมารู้จักทำขึ้นใน สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น หรือสมัยอยุธยาตอนปลาย

การทอผ้านี้มีอยู่ในทุกภาคของประเทศ หลักการและวิธีการนั้นคล้ายคลึงกันทั้งหมด แต่อาจมีข้อปลีกย่อยแตกต่างกันบ้าง การทอจะทำได้ด้วยมือโดยตลอดใช้เครื่องมือเครื่องใช้แบบง่าย ๆ ซึ่งต้องอาศัย ความชำนาญและความประณีต

การทอผ้าที่ชาวบ้านทำกันนั้นต้องอาศัยความจำและความชำนาญเป็นหลัก เพราะไม่มี เขียนบอกไว้เป็นตำรา นอกจากนี้ยังพยายามรักษารูปแบบและวิธีการเอาไว้อย่างเคร่งครัด จึงนับว่า เป็นการอนุรักษ์ศิลปกรรมแขนงนี้ไว้อีกด้วย

๒.๓ สถานที่ท่องเที่ยว จุดเด่นที่น่าสนใจ อาณาเขตพื้นที่ของป่าสงวนแห่งชาติ ป่าเขา พระวิหาร ป่าฝั่งซ้ายลำโดมใหญ่ ท้องที่อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ และอำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี สภาพธรรมชาติที่มีทัศนียภาพสวยงามเด่นชัดเฉพาะตัวอยู่หลายแห่ง มีสภาพ ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งของแร่ธาตุหลายชนิด ตลอดจนโบราณสถานสำคัญ ๆ อีกหลายจุด ที่สามารถจัดให้เป็นแหล่งนันทนาการควรค่าแก่การศึกษาหาความรู้ และพักผ่อนหย่อนใจได้เป็นอย่างดีอีกหลายแห่ง เช่น **ผามออีแดง** นับเป็นสถานที่ตรงจุดชายแดนเขตประเทศไทยติดต่อกับ ราชอาณาจักรกัมพูชา ใกล้ทางขึ้นสู่ปราสาทเขาพระวิหารที่มีทัศนียภาพสวยงาม เป็นจุดชมวิว ทัศนียภาพที่แนวชายแดนราชอาณาจักรกัมพูชา และบริเวณปราสาทเขาพระวิหารได้อย่างสวยงาม และกว้างไกลที่สุด จุดสูงสุดของหน้าผามออีแดง สามารถส่องกล้องชมปราสาทเขาพระวิหารได้ ชัดเจน มีความสวยงามและมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณสถานและหากในอนาคตอันใกล้

ประเทศไทยสามารถเปิด ความสัมพันธ์ไมตรีกับราชอาณาจักรกัมพูชาได้แล้ว มีการใช้ประโยชน์ร่วมกันทั้งสองประเทศได้อย่างใกล้ชิดและมีค่านิ่ง ปราสาทโดนตวล เป็นปราสาทหนึ่งที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งที่มีศิลปวัฒนธรรมนำศึกษาอยู่มากตั้งอยู่ตรงเขตชายแดนของประเทศไทยอยู่ห่างจากหน้าผาเพียงเล็กน้อย ประมาณ ๓๐๐ เมตร สถูปคู่ เป็นโบราณวัตถุมีอยู่ ๒ องค์ ตั้งคู่อยู่บริเวณทิศตะวันตกของผามออีแดง ถ้าเดินทางจากผามออีแดงไปยังเขาพระวิหารก็จะผ่านสถูปคู่นี้ มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมและส่วนบนกลม ก่อสร้างด้วย หินทรายเป็นท่อนที่ตัดและตกแต่งอีกที นับว่าแปลกจากศิลปวัฒนธรรมยุคอื่นใด **ทำนบสระตราว** สร้างด้วย ท่อนหินทรายซึ่งตัดมาจากแหล่งตัดหินมาวางเรียงกันอย่างเป็นระเบียบ และตอนนี้ได้มีการบูรณะและทำความสะอาดบริเวณสระตราวสามารถเก็บกักน้ำ นำขึ้นมาใช้อุปโภคบริการแก่เจ้าหน้าที่ และนักท่องเที่ยว ณ บริเวณ ผามออีแดง และปราสาทเขาพระวิหารได้อย่างเพียงพอ

ในเขตชายแดนฝั่งตะวันออกและตะวันตกของประเทศไทย ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า ราชอาณาจักรกัมพูชา มีสภาพภูมิประเทศสวยงามด้วยทิวเขายาวสุดสายตา ปกคลุมด้วยป่าไม้ น้ำตก และแม่น้ำสายสำคัญ เช่น แม่น้ำโขง แม่น้ำสาละวิน นอกจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวแล้วยังเป็นที่จับจ่ายใช้สอยข้าวของเครื่องใช้ของประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ตลาดการค้าชายแดนอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ตลาดการค้าชายแดนอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ตลาดการค้าชายแดนช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ตลาดการค้าชายแดนจังหวัดมุกดาหาร นอกจากเป็นช่องทางการค้าระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านแล้วยังเป็นเส้นทางเดินทางไปท่องเที่ยวในประเทศเพื่อนบ้านได้อีกด้วย

เรื่องที่ ๓ ศักยภาพประเทศไทยกับการพัฒนาอาชีพ

๓.๑ ภูมิศาสตร์

ประเทศไทยมีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่หลากหลาย **ภาคเหนือ**เป็นพื้นที่ภูเขาสูงสลับซับซ้อน จุดที่สูงที่สุดในประเทศไทย คือ ดอยอินทนนท์ ประมาณ ๒,๕๖๕ ตารางกิโลเมตรเหนือระดับน้ำทะเล รวมทั้งยังปกคลุมด้วยป่าไม้อันเป็นต้นน้ำลำธารที่สำคัญของประเทศ **ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ของที่ราบสูงโคราช สภาพของดินค่อนข้างแห้งแล้งและไม่เอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูกฝัก แม่น้ำเจ้าพระยาเกิดจากแม่น้ำ

หลายสายที่ไหลมาบรรจบกันที่ปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ อันได้แก่ แม่น้ำปิง แม่น้ำวัง แม่น้ำยม และแม่น้ำน่าน ทำให้ภาคกลางกลายเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ที่สุดใน

ประเทศ และถือได้ว่าเป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก ภาคใต้เป็นส่วนหนึ่งของ คาบสมุทรไทย-มาเลย์ ขนาบด้วยทะเลทั้งสองด้าน มีจุดที่แคบลง ณ คอคอดกระ แล้วขยายใหญ่ เป็นคาบสมุทรมาลายู ส่วนภาคตะวันตกเป็นหุบเขาและแนวเทือกเขาซึ่งพาดตัวมาจากทางตะวันตก ของภาคเหนือ

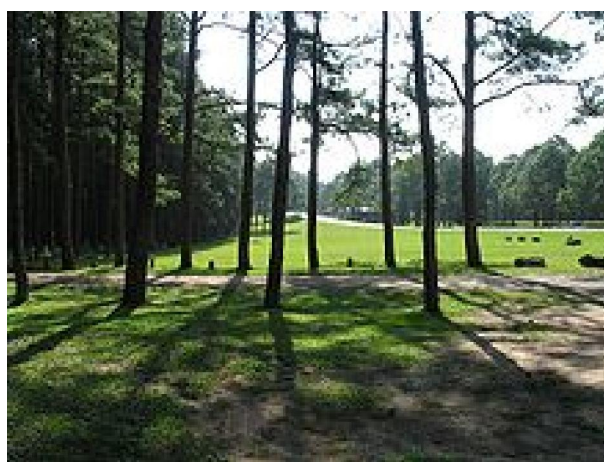
แม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำโขงถือเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญของประเทศไทย การผลิตของอุตสาหกรรมเกษตรจะต้องอาศัยผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้จากแม่น้ำทั้งสองและสาขา ทั้งหลาย อ่าวไทยกินพื้นที่ประมาณ ๓๒๐,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร ซึ่งไหลมาจากแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำบางปะกง และแม่น้ำตาปี ซึ่งเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยว เนื่องจากน้ำตื้นใส ตามแนวชายฝั่งของภาคใต้และคอคอดกระ อ่าวไทยยังเป็นศูนย์กลางทางอุตสาหกรรมของประเทศ เนื่องจากมีท่าเรือหลักในสตีบ และถือได้ว่าเป็นประตูที่จะนำไปสู่ท่าเรืออื่น ๆ ในกรุงเทพมหานคร ส่วนทะเลอันดามันเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่ามากที่สุด เนื่องจากมีรีสอร์ทที่ได้รับความนิยมอย่างสูงในทวีปเอเชีย รวมถึงจังหวัดภูเก็ต จังหวัดกระบี่ จังหวัดระนอง จังหวัดพังงา จังหวัดตรัง เป็นต้น

ผานกแอ่น ในอุทยานแห่งชาติภูกระดึง

ภูมิภาค

สภาวิจัยแห่งชาติได้แบ่งประเทศไทยออกเป็น ๖ ภูมิภาค ตามลักษณะธรรมชาติ รวมถึง ธรณีสันฐานและทางน้ำ รวมไปถึงรูปแบบวัฒนธรรมมนุษย์ โดยภูมิภาคต่าง ๆ ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก และภาคใต้ ภูมิภาคทางภูมิศาสตร์ทั้งหกนี้มีความแตกต่างกันโดยมีเอกลักษณ์ของตนเองในด้านประชากร ทรัพยากร พื้นฐาน ลักษณะธรรมชาติ และระดับของพัฒนาการทางสังคมและเศรษฐกิจ ความหลากหลายในภูมิภาคต่าง ๆ เหล่านี้ได้เป็นส่วนสำคัญต่อลักษณะทางกายภาพของประเทศไทย

ป่าสนในจังหวัดเชียงใหม่

ภาคเหนือ มีลักษณะภูมิประเทศแบบภูเขาสูงสลับกับหุบเขาและพื้นที่สูงซึ่งติดต่อกับเขตที่ราบลุ่มตอนกลางของประเทศ มีทิวเขาที่วางตัวยาวในแนวเหนือ-ใต้ ระหว่างทิวเขาจะมีหุบเขาและแอ่งที่ราบระหว่างภูเขาเป็นที่ตั้งของตัวจังหวัด เช่น จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน น่าน และแพร่ ทิวเขาที่สำคัญได้แก่ ทิวเขาถนนธงชัย ทิวเขาแดนลาว ทิวเขาขุนตาน ทิวเขาผีปันน้ำ และทิวเขาหลวงพระบาง ช่วงฤดูหนาวในเขตภูเขาของภาคเหนือ อุณหภูมิต่ำเหมาะสมต่อการปลูกไม้ผลเมืองหนาว อาทิ ลิ้นจี่และสตอเบอรี่ แม่น้ำในภาคเหนือหลายสาย รวมไปถึงแม่น้ำปิง แม่น้ำวัง แม่น้ำยม และแม่น้ำน่าน ไหลมาบรรจบกันและก่อให้เกิดเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ในอดีตลักษณะทางธรรมชาติเหล่านี้ทำให้ภาคเหนือสามารถทำการเกษตรได้หลายประเภท รวมไปถึงการทำนาในหุบเขาและการปลูกพืชหมุนเวียนในเขตพื้นที่สูง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือภาคอีสาน ประกอบด้วยจังหวัด ๒๐ จังหวัดมีเนื้อที่ ๑๖๘,๘๕๔ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณหนึ่งในสามของพื้นที่ทั้งประเทศ สภาพพื้นที่อยู่บนที่ราบสูง มีแม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำสายหลัก อาชีพหลัก คือ การทำนา ปลูกอ้อย มันสำปะหลัง ยางพารา และผลิตผ้าไหมเป็นอุตสาหกรรม

ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจ เนื่องจากผ้าไหมเป็นที่นิยมทั้งคนไทยและชาวต่างชาติ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งลักษณะภูมิประเทศเป็น ๕ เขต ได้แก่

ทิวเขาด้านทิศตะวันตก ประกอบด้วยทิวเขาดงพญาเย็น มีลักษณะเด่น คือ ส่วนที่เป็นหินทรายจะยกตัวสูงขึ้นเป็นขอบขั้นกับพื้นที่ภาคกลาง และมีภูเขายอดตัดจำนวนมาก ได้แก่ ภูเรือ ภูหอ ภูหลวง ภูกระดึง เป็นภูเขาหินทราย พบภูเขาหินปูนแทรกสลับอยู่บ้าง

ทิวเขาทางด้านใต้ มีทิวเขาสันกำแพงและทิวเขาพนมดงรักเป็นทิวเขาหลัก ทิวเขาสันกำแพงมีลักษณะเป็นหินปูน หินดินดานภูเขาไฟ และหินทราย ส่วนทิวเขาพนมดงรักเป็นทิวเขาที่เป็นภูเขาหินทราย และยังมีภูเขาไฟดับแล้วตั้งอยู่

ทิวเขาตอนกลาง เป็นเนินและภูเขาเตี้ย เรียกว่า ทิวเขาภูพาน

ที่ราบแอ่งโคราช เป็นพื้นที่ราบของกลุ่มน้ำชี และมูล ที่ไหลลงสู่แม่น้ำโขง เป็นที่ราบที่มีเนื้อที่กว้างที่สุดของประเทศ จุดเด่นของแอ่งโคราชคือ มีการพบซากดึกดำบรรพ์ ไม้กลายเป็นหิน ช้างโบราณและไดโนเสาร์จำนวนมาก

แอ่งสกลนคร เป็นที่ราบบริเวณฝั่งแม่น้ำโขง มีแม่น้ำสายสั้น ๆ เช่น แม่น้ำสงคราม เป็นต้น บริเวณนี้มีหนองน้ำขนาดใหญ่ เรียกว่า "หนองหาน" เกิดจากการยุบตัวจากการละลายของเกลือหิน

ทิวเขาเพชรบูรณ์

ภาคกลาง เป็นพื้นที่ที่มีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ จนได้รับการขนานนามว่า "อู่ข้าวอู่น้ำ" มีระบบชลประทานที่ได้พัฒนาสำหรับเกษตรกรรมทำนาในภาคกลาง โดยได้พัฒนาต่อเนื่องมาตั้งแต่อาณาจักรสุโขทัย มาจนถึงปัจจุบัน ภูมิภาคนี้เป็นที่ราบลุ่มมีแนวภูเขาเป็นขอบด้านตะวันออกและตะวันตก ได้แก่ทิวเขาเพชรบูรณ์ และทิวเขาถนนธงชัย ลักษณะทางภูมิศาสตร์บริเวณภาคกลางตอนบนเป็นที่ราบเชิงเขา ลานพักลำน้ำ และเนินตะกอนรูปพัด ส่วนด้านตะวันออกเป็นที่ราบลาดเนินตะกอนเชิงเขาและภูเขาโดดเดี่ยว ๆ ซึ่งเป็นภูเขาไฟเก่า พบทั้งหินบะซอลต์ หินไรโอไลต์ และหินกรวดภูเขาไฟ มีพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำยม แม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน และแม่น้ำป่าสัก ส่วนภาคกลางตอนล่างมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มโดยตลอด มีลานตะพักลำน้ำ เป็นที่ราบน้ำท่วมถึง และคันดินธรรมชาติยาวขนานตามแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำลพบุรี แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำท่าจีน ที่ราบภาคกลางตอนกลางมีชื่อเรียกว่า "ทุ่งราบเจ้าพระยา" เริ่มตั้งแต่จังหวัดนครสวรรค์ไปจนถึงอ่าวไทย

ภาคตะวันออก ประกอบด้วย ๗ จังหวัด มีอาณาเขตทิศเหนือติดกับภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทิศตะวันออก ติดกับราชอาณาจักรกัมพูชา ทิศใต้และทิศตะวันตก ติดกับอ่าวไทย มีเนื้อที่ ๓๔,๓๘๐ ตารางกิโลเมตร ภูมิภาคของภาคตะวันออกแบ่งได้ ๔ ลักษณะ คือ

ภูมิภาคส่วนทิวเขา มีทิวเขา สันกำแพง ทิวเขาจันทบุรี และทิวเขาบรรทัด ภูมิภาคส่วนที่เป็นที่ราบลุ่มน้ำ คือ ที่ราบลุ่มน้ำบางปะกงที่ราบชายฝั่งทะเล ตั้งแต่ปากแม่น้ำบางปะกงไปจนถึงเขตแดนที่จังหวัดตราด ส่วนใหญ่ชายฝั่งทะเลจะมีหาดทรายสวยงาม ทั้งส่วนเกาะและหมู่เกาะ เช่น เกาะสีชัง เกาะเสม็ด หมู่เกาะช้าง และเกาะกูด

เมืองพัทยา

ภาคตะวันตก ประกอบด้วย ๕ จังหวัด มีเนื้อที่ ๕๓,๖๗๙ ไร่ มีเทือกเขาตะนาวศรีเป็นเทือกเขายาวตั้งแต่ภาคเหนือมาถึงภาคตะวันตกของประเทศ และเป็นพรมแดนทางธรรมชาติระหว่างไทยกับพม่า สภาพภูมิประเทศของภาคตะวันตกมีลักษณะเช่นเดียวกับภาคเหนือ โดยมีภูเขาสูงสลับกับหุบเขาซึ่งมีแม่น้ำไหลผ่าน มีที่ราบลุ่มน้ำสำคัญ ได้แก่ ที่ราบลุ่มน้ำปิง - วัง ที่ราบลุ่มน้ำแม่กลอง และที่ราบลุ่มน้ำเพชรบุรี ภาคตะวันตกมีพื้นที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์เป็นจำนวนมาก ทรัพยากรน้ำและแร่ธาตุเป็นทรัพยากรที่สำคัญของภาค โดยอุตสาหกรรมเหมืองแร่ถือว่าเป็นอุตสาหกรรมหลัก นอกจากนี้ภาคตะวันตกยังเป็นที่ตั้งของเขื่อนที่สำคัญของประเทศ

หาดมาหยง ในหมู่เกาะพีพี

ภาคใต้ เป็นส่วนหนึ่งของคาบสมุทรแคบ ๆ มีความแตกต่างกับภาคอื่น ๆ ของไทยทั้งในด้าน สภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศ และทรัพยากร ลักษณะภูมิประเทศของภาคใต้แบ่งเป็น ๔ แบบ ได้แก่

ทิวเขา ประกอบด้วยทิวเขาสำคัญ ได้แก่ ทิวเขาภูเก็ต ทิวเขานครศรีธรรมราช และทิวเขาสันกาลาคีรี

ที่ราบฝั่งอ่าวไทยและที่ราบฝั่งอันดามัน โดยที่ราบฝั่งอ่าวไทยตั้งอยู่ทางตะวันออกของภาคใต้ มีลักษณะเป็นอ่าวขนาดใหญ่กระจัดกระจาย ชายฝั่งค่อนข้างเรียบตรงและมีหาดทรายสวยงาม และยังมีส่วนที่เป็นหาดเลนและโคลนจะเป็นป่าชายเลน มีลักษณะเด่นคือมีแหลมที่เกิดจากการทับถมของทรายและโคลน ๒ แห่ง ได้แก่ แหลมตะลุมพุก จังหวัดนครศรีธรรมราช และแหลมตาชี จังหวัดปัตตานี และมีทะเลสาบสงขลา เป็นทะเลสาบ ๓ น้ำ คือ น้ำเค็ม น้ำจืด และน้ำกร่อย ซึ่งจะต่างกันตามสภาพการรับน้ำที่ไหลเข้าทะเลสาบ ที่เกิดจากคลื่นและกระแสน้ำพัดพาตะกอนทรายไปทับถมเป็นแนวสันทราย ส่วนที่ราบฝั่งทะเลอันดามัน จะอยู่ด้านตะวันตกของภาค มีลักษณะเป็นชายฝั่งแบบยุบตัว มีที่ราบแคบเนื่องจากมีชายเขาและหน้าผาดิตชายฝั่ง และมีหาดทรายขาวแคบ ๆ

เกาะ ภาคใต้มีเกาะและหมู่เกาะมากมาย โดยฝั่งอ่าวไทยมีเกาะสำคัญเช่น เกาะสมุย เกาะพะงัน หมู่เกาะอ่างทอง เป็นต้น ส่วนฝั่งอันดามันมีเกาะภูเก็ต ซึ่งเป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย หมู่เกาะพีพี หมู่เกาะสิมิลัน เกาะตะรุเตา

เศรษฐกิจของภาคใต้ขึ้นอยู่กับการผลิตยางสำหรับอุตสาหกรรม การปลูกมะพร้าว การทำเหมืองแร่ดีบุก และการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จังหวัดภูเก็ต ซึ่งได้รับความนิยมอย่างมาก ลักษณะเด่นของภูมิประเทศแบบม้วนตัวกับภูเขาและการขาดแม่น้ำสายใหญ่ ๆ มีแนวภูเขาซึ่งเรียงตัวกันในแนวเหนือ-ใต้ และ ป่าฝนเขตร้อนอันลึกลับได้ทำให้เกิดการโดดเดี่ยวในยุคเริ่มต้น และการพัฒนาทางการเมืองแยกต่างหากกับ ส่วนอื่น ๆ ของประเทศ การเข้าถึงทะเลอันดามันและอ่าวไทยทำให้ภาคใต้เป็นทางผ่านของทั้งพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และศาสนาอิสลาม โดยอดีตมีศูนย์กลางอยู่ที่อาณาจักรปัตตานีซึ่งมีพรมแดนติดต่อกับประเทศมาเลเซีย

๓.๒ ภูมิอากาศ

พื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศไทยมีลักษณะภูมิอากาศแบบร้อนชื้นหรือแบบสะวันนา ตามการแบ่งเขตภูมิอากาศแบบเคิปปิน ในขณะที่ภาคใต้และทางตะวันออกสุดของภาคตะวันออกเป็นเขตภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อน ทั่วประเทศมีอุณหภูมิเฉลี่ยระหว่าง ๑๙-๓๘°C ในฤดูแล้ง อุณหภูมิเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงครึ่งหลังของเดือนมีนาคม โดยสูงกว่า ๔๐°C ในบางพื้นที่ ในช่วงกลางเดือนเมษายนเมื่อดวงอาทิตย์เคลื่อนผ่านจุดเหนือศีรษะ

มรสุมตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งพัดเข้าสู่ประเทศไทยระหว่างเดือนพฤษภาคมและกรกฎาคม (ยกเว้นภาคใต้) เป็นจุดบ่งชี้ว่าประเทศไทยเข้าสู่ฤดูฝน ซึ่งกินเวลาจนถึงเดือนตุลาคม และเมฆซึ่งปกคลุมทำให้อุณหภูมิลดลง แต่มีความชื้นสูงมาก เดือนพฤศจิกายนและเดือนธันวาคมเป็นจุดเริ่มต้นของฤดูแล้งและอุณหภูมิในเวลากลางคืนเหนือพื้นดินสามารถลดต่ำกว่าจุดเยือกแข็ง อุณหภูมิเพิ่มสูงขึ้นอีกครั้งในช่วงเดือนมกราคม เมื่อดวงอาทิตย์ส่องแสงมายังภูมิภาค ฤดูแล้งในภาคใต้มีระยะเวลาสั้นที่สุด เนื่องจากการที่ภาคใต้ตั้งอยู่ใกล้ทะเลจากทุกด้านในคาบสมุทรมาเลย์ พื้นที่ทั้งประเทศได้รับปริมาณฝนอย่างเพียงพอ ยกเว้นบางพื้นที่เท่านั้น แต่ระยะเวลาของฤดูฝนและปริมาณฝนมีความแตกต่างกันไปตามภูมิภาคและระดับความสูง

ประเทศไทยยังคงมีความหลากหลายทางชีวภาพของทั้งพืชและสัตว์อยู่มาก อันเป็นรากฐานอันมั่นคงของการผลิตในภาคการเกษตร และประเทศไทยได้มีผลไม้เมืองร้อนหลากชนิด พื้นที่ราว ๒๙% ของประเทศไทยเป็นป่าไม้ รวมไปถึงพื้นที่ปลูกยางพาราและกิจกรรมปลูกป่าบางแห่งประเทศไทยมีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ากว่า ๕๐ แห่ง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอีก ๕๖ แห่ง โดยพื้นที่ ๑๒% ของประเทศเป็นอุทยานแห่งชาติ (ปัจจุบันมี ๑๑๐ แห่ง) และอีกเกือบ ๒๐% เป็นเขตป่าสงวนประเทศไทยมีพืช ๑๕,๐๐๐ สปีชีส์ คิดเป็น ๘% ของสปีชีส์พืชทั้งหมดบนโลกในประเทศไทย พบนกจำนวน ๙๘๒ ชนิด นอกจากนี้ ยังเป็นถิ่นที่อยู่ของสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก นก สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม และสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมกว่า ๑,๗๑๕ สปีชีส์

๓.๓ ทรัพยากรธรรมชาติ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติอยู่อย่างมากมาย แบ่งได้ ดังนี้

ทรัพยากรดิน ในประเทศไทยแบ่งออกเป็น ๔ ชนิด ได้แก่ ดินเหนียว พบได้ในบริเวณแอ่งโคราชที่ราบลุ่มแม่น้ำบางปะกง แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำตาปี แม่น้ำปากพนัง ดินร่วน พบมากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคกลางตอนบน และภาคเหนือ ดินทราย พบมากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดินอินทรีย์ พบมากในป่าพรุ เช่น ป่าพรุสิรินธร จังหวัดนราธิวาส

ทรัพยากรป่าไม้ ป่าไม้จะกระจายอยู่ทั่วประเทศ มีลักษณะแตกต่างกันตามภูมิภาค และภูมิอากาศ มี ๒ ประเภท ได้แก่ ป่าผลัดใบ พบได้ในทุกภูมิภาค แต่ภาคใต้พบน้อยที่สุด และป่าไม่ผลัดใบ ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ภาคใต้ และบนภูเขาสูงที่มีความชุ่มชื้น เช่น อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อุทยานแห่งชาติภูสอยดาว เป็นต้น

ทรัพยากรน้ำ ในประเทศไทยมีแหล่งน้ำสำคัญ ๒ แหล่งคือ จากน้ำผิวดิน ซึ่งมีแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่สุดของประเทศ นอกจากนี้ยังมีแม่น้ำต่าง ๆ ตามภูมิภาค เช่น แม่น้ำมูล ชี ปิง วัง ยม น่าน แม่กลอง ตาปี เป็นต้น และจากน้ำบาดาล

ทรัพยากรแร่ธาตุ พบอยู่ทั่วไปในทุกภูมิภาคของประเทศไทย แตกต่างกันไปตามสภาพทางธรณีวิทยา เช่น สังกะสีพบมากในภาคตะวันตกและภาคเหนือ ดีบุกพบมากในภาคใต้ แร่รัตนชาติพบมากในภาคตะวันออก และแร่เช็เพลิง ซึ่งพบมากในอ่าวไทย เช่น แก๊สธรรมชาติ ส่วนลิแกนด์จะพบมากในภาคเหนือ

๓.๔ ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต

ประเทศไทย ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเอกลักษณ์และความศรัทธาของไทยสมัยใหม่ ทำให้พุทธศาสนาในประเทศไทยได้มีการพัฒนาตามกาลเวลา ซึ่งรวมไปถึงการรวมเอาความเชื่อท้องถิ่นที่มาจากศาสนาฮินดู การถือผี และการบูชาบรรพบุรุษ ส่วนชาวมุสลิมอาศัยอยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทยเป็นส่วนใหญ่ รวมไปถึงชาวจีน โพนทะเลที่เข้ามามีส่วนสำคัญอยู่ในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่กรุงเทพมหานครและใกล้เคียง ซึ่งการปรับตัวเข้ากับสังคมไทยได้เป็นอย่างดี ทำให้กลุ่มชาวจีนมีตำแหน่งและบทบาททางเศรษฐกิจและการเมือง

วัฒนธรรมไทยมีส่วนที่คล้ายคลึงกับวัฒนธรรมเอเชีย กล่าวคือ มีการให้ความเคารพแก่บรรพบุรุษ ซึ่งเป็นการยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างช้านาน ชาวไทยมักจะมีความเป็นเจ้าบ้านและความกรุณาอย่างดี แต่ก็มีความรู้สึกในการแบ่งชนชั้นอย่างรุนแรงเช่นกัน ความอาวุโสเป็นแนวคิดที่สำคัญในวัฒนธรรมไทยอย่างหนึ่ง ผู้อาวุโสจะต้องปกครองดูแลครอบครัวของตนตามธรรมเนียม และน้องจะต้องเชื่อฟังพี่

การทักทายตามประเพณีของไทย คือ การไหว้ ผู้น้อยมักจะเป็นผู้ทักทายก่อนเมื่อพบกัน และผู้ที่อาวุโสกว่าก็จะทักทายตอบในลักษณะที่คล้าย ๆ กัน สถานะและตำแหน่งทางสังคมก็มีส่วนต่อการตัดสินใจว่าผู้ใดควรจะไหว้อีกผู้หนึ่งก่อนเช่นกัน การไหว้ถือว่าเป็นสัญลักษณ์ในการให้ความเคารพและความนับถือแก่อีกผู้หนึ่ง

ศิลปะ

พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพย์อาสน์ พระราชวังบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จิตรกรรมไทย เป็นลักษณะอุดมคติ เป็นภาพ ๒ มิติ โดยนำสิ่งใกล้ไว้ตอนล่างของภาพ สิ่งไกลไว้ตอนบนของภาพ ใช้สีแบบเบญจรงค์ คือ ใช้หลายสีแต่มีสีที่โดดเด่นเพียงสีเดียว

ประติมากรรมไทยเดิม ช่างไทยทำงานประติมากรรมเฉพาะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น พระพุทธรูป เทวรูป โดยมีสกุลช่างต่าง ๆ นับตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัย เรียกว่า สกุลช่างเชียงแสน สกุลช่างสุโขทัย สกุลช่างอยุธยา และสกุลช่างรัตนโกสินทร์ โดยใช้ทองสำริดเป็นวัสดุหลักในงานประติมากรรม เนื่องจากสามารถแกะแบบด้วยขี้ผึ้งและตกแต่งได้แล้วจึงนำไปหล่อโลหะ เมื่อเทียบกับประติมากรรมศิลาในยุคก่อนนั้น งานสำริดนับว่าอ่อนช้อยงดงามกว่ามาก

สถาปัตยกรรมไทย มีปรากฏให้เห็นในชั้นหลัง เนื่องจากงานสถาปัตยกรรมส่วนใหญ่ชำรุด ทరుโตรวมได้ง่าย โดยเฉพาะงานไม้ ไม่ปรากฏร่องรอยสมัยโบราณเลย สถาปัตยกรรมไทยมีให้เห็นอยู่ในรูปของบ้านเรือนไทย โบสถ์ วัด และปราสาทราชวัง ซึ่งล้วนแต่สร้างขึ้นให้เหมาะสมกับสภาพอากาศและการใช้สอยจริง

แกงมัสมั่น

อาหารไทย

อาหารไทยเป็นการผสมผสานรสชาติความหวาน ความเผ็ด ความเปรี้ยว ความขม และความเค็ม ส่วนประกอบซึ่งมักจะใช้ในการปรุงอาหารไทย รวมไปถึง กระเทียม พริก น้ำมะนาว และน้ำปลา และวัตถุดิบสำคัญของอาหารในประเทศไทย คือ ข้าว โดยมีข้าวกล้องและข้าวซ้อมมือเป็น

พื้น มีคุณลักษณะพิเศษ คือ ให้คุณค่าทางโภชนาการครบถ้วน และให้สรรพคุณทางยาและสมุนไพร อาหารที่ขึ้นชื่อที่สุดของคนไทย คือ น้ำพริกปลาหู พร้อมกับเครื่องเคียงที่จัดมาเป็นชุด ส่วนอาหาร ที่ได้รับความนิยมและเป็นที่ยอมรับไปทั่วโลกนั้นคือ ต้มยำกุ้ง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๔ เว็บไซต์ CNNGO ได้ จัดอันดับ ๕๐ เมนูอาหารที่อร่อยที่สุดในโลกโดยการลงคะแนนเสียงทางเฟสบุ๊คปรากฏว่า แกงมัสมั่น ได้รับเลือกให้เป็นอาหารที่อร่อยที่สุดในโลก

ภาพยนตร์ไทย

ภาพยนตร์ไทยมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน ปัจจุบันประเทศไทยมีภาพยนตร์ที่มุ่งสู่ ตลาดโลก เช่น ภาพยนตร์เรื่อง ต้มยำกุ้ง ที่สามารถขึ้นไปอยู่บนตารางบ็อกซ์ออฟฟิศใน สหรัฐอเมริกา และยังมีภาพยนตร์ไทยหลายเรื่องที่เป็นที่ยอมรับในเทศกาลภาพยนตร์ ล่าสุด ภาพยนตร์เรื่อง ลุงบุญมีระลึกชาติ กำกับโดย อภิชาติพงศ์ วีระเศรษฐกุล ได้รับรางวัลปาล์มทองคำ จากงานเทศกาลภาพยนตร์เมืองคานส์ ครั้งที่ ๖๓ นับเป็นภาพยนตร์จากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เรื่องแรกที่ได้รับรางวัลนี้ นอกจากนี้ปัจจุบันเยาวชนไทยได้หันมาสนใจผลิตหนังสั้นเข้า ประกวดในระดับนานาชาติ เป็นความคิดสร้างสรรค์งานทั้งที่เป็นหนังสั้นและแอนิเมชัน

ดนตรีไทย

ดนตรีในประเทศไทยนั้นได้รับอิทธิพลมาจากประเทศต่างๆ ดนตรีไทยเป็นดนตรีที่มีความ ไพเราะ น่าฟัง มี ๔ ประเภท ได้แก่ ดิด สี ตี เป่า ในอดีตดนตรีไทยนิยมเล่นในการขับลำนำและ ร้องเล่น ต่อมามีการนำเอาเครื่องดนตรีจากต่างประเทศเข้ามาผสม ดนตรีไทยนิยมเล่นกันเป็นวง เช่น วงปี่พาทย์ วงเครื่องสาย วงมโหรี ดนตรีไทยเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันมากขึ้น โดยใช้ ประกอบงานมงคล งานอวมงคล ฯลฯ ในปัจจุบัน ดนตรีไทยไม่ค่อยเป็นที่นิยมกันแพร่หลายนัก เนื่องจากหาครูได้ยาก คนส่วนใหญ่จึงไม่ค่อยรู้จักดนตรีไทย

การปล่อยโคมลอยในงานประเพณีเชียงใหม่

เทศกาลประเพณี

เทศกาลประเพณีในประเทศไทยนั้นมีความหลากหลายและอลังการ ทั้งประเพณีไทยดั้งเดิม เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีตักบาตรดอกไม้ ประเพณีบุญบั้งไฟ และประเพณีที่เป็นสากล เช่น เทศกาลวันคริสต์มาส เทศกาลวันขึ้นปีใหม่ ฯลฯ

สรุปจุดเด่นของประเทศไทย ทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และทำเลที่ตั้ง ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต และความสามารถของคนไทย ที่สามารถนำมาเป็นจุดขายเพื่อการสร้างงาน

อาชีพให้กับคนไทยได้อย่างมากมาย หากสามารถดึงศักยภาพเหล่านั้นมาคิดและหาแนวทางการสร้างงานที่สอดคล้องกับความรู้ ความสามารถของตนเองได้

๓.๕. กลุ่มอาชีพที่สัมพันธ์กับศักยภาพของประเทศไทย

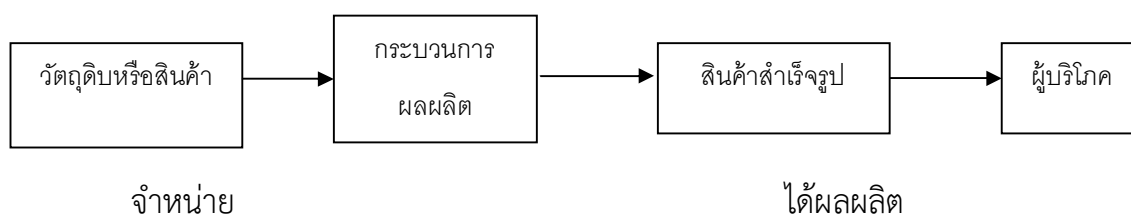
อาชีพ หมายถึง การทำกิจกรรม การทำงาน การประกอบการที่ไม่เป็นโทษแก่สังคม และมีรายได้ตอบแทน โดยอาศัยแรงงาน ความรู้ ทักษะ อุปกรณ์ เครื่องมือ วิธีการ แตกต่างกันไป

ประเภทและลักษณะของอาชีพ การแบ่งประเภทของอาชีพ สามารถจัดแบ่งตามลักษณะได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ การแบ่งตามเนื้อหาวิชาของอาชีพ และแบ่งตามลักษณะของการประกอบอาชีพ

ลักษณะที่ ๑ การแบ่งอาชีพตามเนื้อหาวิชาของอาชีพ สามารถจัดกลุ่มอาชีพตามเนื้อหาวิชาได้เป็น ๖ ประเภท ดังนี้

๑) **อาชีพเกษตรกรรม** ถือว่าเป็นอาชีพหลัก และเป็นอาชีพสำคัญของประเทศ ปัจจุบันประชากรของไทยไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖๐ ยังประกอบอาชีพนี้อยู่ อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพเกี่ยวเนื่องกับการผลิต การจัดจำหน่ายสินค้า และบริการทางด้านการเกษตร ซึ่งผลผลิตทางการเกษตร นอกจากใช้ในการบริโภคเป็นส่วนใหญ่แล้วยังใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตทางอุตสาหกรรมอีกด้วย อาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ ฯลฯ

๒) **อาชีพอุตสาหกรรม** การทำอุตสาหกรรม หมายถึง การผลิตสินค้าอันเนื่องมาจาก การนำเอาวัสดุ หรือสินค้าบางชนิดมาแปรสภาพให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ใช้มากขึ้น กระบวนการประกอบการอุตสาหกรรม ประกอบด้วย

ในขั้นตอนของกระบวนการผลิต มีปัจจัยมากมายนับตั้งแต่แรงงาน เครื่องจักร เครื่องมือ เครื่องใช้ เงินทุน ที่ดิน อาคาร รวมทั้งการบริหารจัดการ

การประกอบอาชีพอุตสาหกรรมแบ่งตามขนาด ได้ดังนี้

๒.๑) **อุตสาหกรรมในครอบครัว** เป็นอุตสาหกรรมที่ทำกันในครัวเรือน หรือภายในบ้าน ใช้แรงงานคนในครอบครัวเป็นหลัก บางทีอาจใช้เครื่องจักรขนาดเล็กช่วยในการผลิต

ใช้วัตถุดิบ วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นมาเป็นปัจจัยในการผลิตอุตสาหกรรมในครัวเรือนเช่น การทอผ้า การจักสาน การทำร่ม การทำอิฐมอญ การทำถั่วเน่าแผ่น น้ำพริกเผา น้ำมันงา ฯลฯ ลักษณะการดำเนินงานไม่เป็นระบบมากนัก รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีแบบง่าย ๆ ไม่ยุ่งยากซับซ้อน และมีการลงทุนไม่มาก

๒.๒) อุตสาหกรรมขนาดย่อม เป็นอุตสาหกรรมที่มีการจ้างแรงงานไม่เกิน ๕๐ คน ใช้เงินทุนดำเนินการไม่เกิน ๑๐ ล้านบาท อุตสาหกรรมขนาดย่อม ได้แก่ โรงกลึง อยู่ซ่อมรถ โรงงานทำขนมปัง โรงสีข้าว เป็นต้นในการดำเนินงานของอุตสาหกรรม ขนาดย่อมมีขอบวนการผลิตไม่ซับซ้อน และใช้แรงงานที่มีฝีมือไม่มาก

๒.๓) อุตสาหกรรมขนาดกลาง เป็นอุตสาหกรรมที่มีการจ้างแรงงานมากกว่า ๕๐ คน แต่ไม่เกิน ๒๐๐ คน ใช้เงินทุนดำเนินการมากกว่า ๑๐ ล้านบาท แต่ไม่เกิน ๑๐๐ ล้านบาท อุตสาหกรรมขนาดกลางได้แก่ อุตสาหกรรมทอกระสอบ อุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูป เป็นต้น การดำเนินงานของอุตสาหกรรมขนาดกลางต้องมีการจัดการที่ดี แรงงานที่ใช้ต้องมีทักษะ ความรู้ ความสามารถในกระบวนการผลิตเป็นอย่างดี เพื่อที่จะได้สินค้าที่มีคุณภาพระดับเดียวกัน

๒.๔) อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เป็นอุตสาหกรรมที่มีคนงานมากกว่า ๒๐๐ คนขึ้นไป เงินทุนในการดำเนินการมากกว่า ๒๐๐ ล้านบาท อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เช่น อุตสาหกรรมผลิตแบตเตอรี่ อุตสาหกรรมถลุงเหล็ก อุตสาหกรรมประกอบรถยนต์ อุตสาหกรรมผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น อุตสาหกรรมขนาดใหญ่มีระบบการจัดการที่ดี ใช้คนที่มีความรู้ ทักษะ ความสามารถเฉพาะด้าน หลายสาขา เช่น วิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในการดำเนินงานผลิตมีกรรมวิธีที่ยุ่งยาก ใช้เครื่องจักร คนงาน เงินทุน จำนวนมากขึ้น มีกระบวนการผลิตที่ทันสมัยและผลิตสินค้าได้ทีละมาก ๆ มีการว่าจ้างบุคคลระดับผู้บริหารที่มีความสามารถ

๓) อาชีพพาณิชย์กรรมและอาชีพบริการ

๓.๑) อาชีพพาณิชย์กรรม เป็นการประกอบอาชีพที่เป็นการแลกเปลี่ยนระหว่างสินค้ากับเงิน ส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นการซื้อมาและขายไป ผู้ประกอบอาชีพทางพาณิชย์กรรมจึงจัดเป็นคนกลาง ซึ่งทำหน้าที่ซื้อสินค้าจากผู้ผลิตและนำมาขายต่อให้แก่ผู้บริโภค ประกอบด้วย การค้าส่งและการค้าปลีก โดยอาจจัดจำหน่ายในรูปของการขายตรงหรือขายอ้อม

๓.๒) อาชีพบริการ หมายถึง อาชีพที่ทำให้เกิดความพอใจแก่ผู้ซื้อ การบริการอาจเป็นสินค้าที่มีตัวตน หรือไม่มีตัวตนก็ได้ การบริการที่มีตัวตน ได้แก่ บริการขนส่ง บริการทางการเงิน ส่วนบริการที่ไม่มีตัวตน ได้แก่ บริการท่องเที่ยว บริการรักษาพยาบาล เป็นต้น

๓.๓) อาชีพพาณิชยกรรม จึงเป็นตัวกลางในการขายสินค้า หรือบริการต่าง ๆ นับตั้งแต่การนำวัตถุดิบจากผู้ผลิตทางด้านเกษตรกรรม ตลอดจนถึงสำเร็จรูปจากโรงงานอุตสาหกรรม รวมทั้งคหกรรม ศิลปกรรม หัตถกรรม ไปให้ผู้ซื้อ หรือผู้บริโภค อาชีพพาณิชยกรรม จึงเป็นกิจกรรมที่สอดแทรกอยู่ทุกอาชีพในการประกอบอาชีพ พาณิชยกรรม หรือบริการ ผู้ประกอบอาชีพจะต้องมีความสามารถในการจัดหา มีความคิดริเริ่ม และมีคุณธรรม จึงจะทำให้การประกอบอาชีพเจริญก้าวหน้า

๔) **อาชีพคหกรรม** การประกอบอาชีพคหกรรม เช่น อาชีพที่เกี่ยวกับการประกอบอาหาร ขนม การตัดเย็บ การเสริมสวย ตัดผม เป็นต้น

๕) **อาชีพหัตถกรรม** การประกอบอาชีพหัตถกรรม เช่น อาชีพที่เกี่ยวกับงานช่าง โดยการใช้มือในการผลิตชิ้นงานเป็นส่วนใหญ่ เช่น อาชีพจักสาน แกะสลัก ทอผ้าด้วยมือ ทอเสื่อ เป็นต้น

๖) **อาชีพศิลปกรรม** การประกอบอาชีพศิลปกรรม เช่น อาชีพเกี่ยวข้องกับการแสดงออกในลักษณะต่าง ๆ เช่น การวาดภาพ การปั้น การดนตรี ละคร การโฆษณา ถ่ายภาพ เป็นต้น

ลักษณะที่ ๒ การแบ่งอาชีพตามลักษณะของการประกอบอาชีพ การจัดกลุ่มอาชีพตาม ลักษณะการประกอบอาชีพ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ อาชีพอิสระ และอาชีพรับจ้าง

๑) **อาชีพอิสระ** หมายถึง อาชีพทุกประเภทที่ผู้ประกอบการดำเนินการด้วยตนเอง แต่เพียงผู้เดียวหรือเป็นกลุ่ม อาชีพอิสระเป็นอาชีพที่ไม่ต้องใช้คนจำนวนมาก แต่หากมีความจำเป็น อาจมีการจ้างคนอื่นมาช่วยงานได้ เจ้าของกิจการเป็นผู้ลงทุน และจำหน่ายเอง คิดและตัดสินใจด้วยตนเองทุกเรื่อง ซึ่งช่วยให้การพัฒนางานอาชีพ เป็นไปอย่างรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ การประกอบอาชีพอิสระ เช่น ขายอาหาร ขายของชำ ซ่อมรถจักรยานยนต์ ฯลฯ ในการประกอบอาชีพอิสระ ผู้ประกอบการจะต้องมีความรู้ ความสามารถในการเรื่อง การบริหารการจัดการ เช่น การตลาด ทำเลที่ตั้ง เงินทุน การตรวจสอบ และประเมินผล นอกจากนี้ยังต้องมี ความอดทนต่อ

งานหนัก ไม่ท้อถอยต่อปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมองเห็นภาพการดำเนินงานของตนเองได้ตลอดแนว

๒) อาชีพรับจ้าง หมายถึง อาชีพที่มีผู้อื่นเป็นเจ้าของกิจการ โดยตัวเองเป็นผู้รับจ้างทำงานให้ และได้รับค่าตอบแทนเป็นค่าจ้าง หรือเงินเดือน อาชีพรับจ้างประกอบด้วย บุคคล ๒ ฝ่าย ซึ่งได้ตกลงว่าจ้างกัน บุคคลฝ่ายแรกเรียกว่า "นายจ้าง" หรือผู้ว่าจ้าง บุคคลฝ่ายหลังเรียกว่า "ลูกจ้าง" หรือผู้รับจ้าง มีค่าตอบแทนที่ผู้ว่าจ้างจะต้องจ่ายให้แก่ ผู้รับจ้างเรียกว่า "ค่าจ้าง" การประกอบอาชีพรับจ้าง โดยทั่วไปมีลักษณะ เป็นการรับจ้างทำงานในสถานประกอบการหรือโรงงาน เป็นการรับจ้างในลักษณะการขายแรงงาน โดยได้รับค่าตอบแทนเป็นเงินเดือน หรือค่าตอบแทนที่คิดตามชิ้นงานที่ทำได้ อัตราค่าจ้างขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของเจ้าของสถานประกอบการหรือนายจ้าง การทำงานผู้รับจ้างจะทำอยู่ภายในโรงงาน ตามเวลาที่นายจ้างกำหนด การประกอบอาชีพรับจ้าง ในลักษณะนี้มีข้อดี คือ ไม่ต้องเสี่ยงกับการลงทุน เพราะลูกจ้างจะใช้เครื่องมืออุปกรณ์ที่นายจ้างจัดไว้ให้ทำงานตามที่นายจ้างกำหนด แต่มีข้อเสีย คือ มักจะเป็นงานที่ทำซ้ำ ๆ เหมือนกันทุกวัน และต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของนายจ้าง ในการประกอบอาชีพรับจ้างนั้น มีปัจจัยหลายอย่างที่เอื้ออำนวยให้ผู้ประกอบอาชีพรับจ้างมีความเจริญก้าวหน้าได้ เช่น ความรู้ ความชำนาญในงาน มีนิสัยการทำงานที่ดี มีความกระตือรือร้น มานะ อดทน และ มีวินัยในการทำงาน ยอมรับกฎเกณฑ์และเชื่อฟังคำสั่ง มีความซื่อสัตย์ สุจริต ความขยันหมั่นเพียร รับผิดชอบ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รวมทั้งสุขภาพอนามัยที่ดี อาชีพต่าง ๆ ในโลกมีมากมาย หลากหลายอาชีพ

ซึ่งบุคคลสามารถจะเลือกประกอบอาชีพได้ตามความถนัด ความต้องการ ความชอบ และความสนใจ ไม่ว่าจะประกอบอาชีพประเภทใด จะเป็นอาชีพอิสระ หรืออาชีพรับจ้าง ถ้าหากเป็นอาชีพที่สุจริตย่อมจะทำให้เกิดรายได้มาสู่ตนเอง และครอบครัว ถ้าบุคคลผู้นั้นมีความมุ่งมั่น ขยัน อดทน ตลอดจนมีความรู้ ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ จะทำให้มองเห็นโอกาสในการเข้าสู่อาชีพ และพัฒนาอาชีพใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นอยู่เสมอ

กระทรวงศึกษาธิการ โดย ฯพณฯท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำให้สถาบันการศึกษา และสถานศึกษา ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จัดการศึกษาอาชีพใน ๕ กลุ่ม ดังนี้

- ๑) เกษตรกรรม
- ๒) อุตสาหกรรม
- ๓) พาณิชยกรรม
- ๔) ความคิดสร้างสรรค์
- ๕) บริหารจัดการและบริการ

โดยพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับศักยภาพที่มีอยู่ในท้องถิ่น รวมถึงสนองต่อตลาดแรงงานในระดับท้องถิ่น ประเทศ และภูมิภาคของโลก ประชาชนไทยสามารถรับบริการการศึกษาอาชีพได้ ณ ศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนของสถาบันการศึกษา สถานศึกษาต่าง ๆ โดยเฉพาะศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน กศน. ในระดับอำเภอได้ทั่วประเทศ

การมองเห็นโอกาสในการประกอบอาชีพ

การมองเห็นโอกาสและความสามารถที่จะนำโอกาสนั้นมาประกอบอาชีพได้ก่อนผู้อื่น เป็นหัวใจสำคัญของการประกอบอาชีพ หากผู้ใดประกอบอาชีพตามที่ตลาดต้องการ และเป็นอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในขณะนั้น ผู้นั้นย่อมมีโอกาสประสบความสำเร็จ เราสามารถพัฒนาตนเองให้มองเห็นโอกาสในการประกอบอาชีพ ดังนี้

๑) ความชำนาญจากงานที่ทำในปัจจุบัน การงานที่ทำอยู่ในปัจจุบันจะเป็นแหล่งความรู้ ความคิดที่จะช่วยให้มองเห็นโอกาสในการประกอบอาชีพได้มาก บางคนมีความชำนาญทางด้านการทำอาหาร ตัดเย็บเสื้อผ้า ซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า ต่อท่อน้ำประปา ช่างไม้ ช่างปูนกระเบื้อง เป็นต้น ซึ่งสามารถนำความชำนาญดังกล่าวมาพัฒนาและประกอบเป็นอาชีพขึ้นมา บางคนเคยทำงานที่โรงงานทำขนมปัง เมื่อกลับไปภูมิลำเนาของตนเอง สามารถใช้ประสบการณ์ที่ได้รับไปประกอบอาชีพของตนเองได้

๒) ความชอบ ความสนใจส่วนตัว หรืองานอดิเรก เป็นอีกทางหนึ่งที่จะช่วยให้มองเห็นโอกาสในการประกอบอาชีพ บางคนชอบประดิษฐ์ดอกไม้ บางคนชอบวาดรูป เป็นต้น บุคคลเหล่านี้อาจจะพัฒนางานที่ชอบ งานอดิเรกได้กลายเป็นอาชีพหลักที่ทำรายได้เป็นอย่างดี

๓) การฟังความคิดเห็นจากแหล่งต่าง ๆ การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลกลุ่มต่าง ๆ เป็นแหล่งความรู้และก่อให้เกิดความคิดริเริ่มเป็นอย่างดี ในบางครั้งเรามีความคิด

อยู่แล้ว การได้คุยกับบุคคลต่าง ๆ จะช่วยให้การวิเคราะห์ความคิดชัดเจนขึ้น ช่วยให้มองไปข้างหน้าได้อย่างรอบคอบ ก่อนที่จะลงมือทำงานจริง

๔) การศึกษา ค้นคว้าจากหนังสือ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ การดูวีดิทัศน์ ฟังวิทยุ ดูรายการโทรทัศน์ เป็นต้น จะช่วยทำให้เกิดความรู้และความคิดใหม่ ๆ ได้

๕) ข้อมูล สถิติ รายงาน ข่าวสารจากหน่วยราชการและเอกชน รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ในการมองหาช่องทางในการประกอบอาชีพ ผู้ที่จะมองหาอาชีพ พัฒนาอาชีพจึงควรให้ความสนใจในข้อมูลข่าวสารต่างๆ เพื่อติดตามให้ทันต่อเหตุการณ์ แล้วนำมาพิจารณาประกอบการตัดสินใจในการประกอบอาชีพ

๖) ทรัพยากรรอบ ๆ ตัว หรือในชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ ทั้งด้าน ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพ ซึ่งแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน นอกเหนือไปจากความรู้ ความสามารถที่มีอยู่

กิจกรรมท้ายเล่ม

คำชี้แจง ให้นักศึกษาค้นคว้าเรื่องต่อไปนี้ และสรุปใจความสำคัญพร้อมบันทึกให้ได้ใจความสมบูรณ์

ข้อ ๑. ให้นักศึกษาบอกความหมายของการพัฒนาสังคม ชุมชน และยกตัวอย่างประโยชน์ที่ได้รับจาก การพัฒนาสังคมชุมชน บอกเป็นข้อ ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อ ๒. ให้นักศึกษาอธิบายวิธีการ การจัดเก็บข้อมูล เพื่อพัฒนาสังคม ชุมชน มีวิธีการอย่างไรบ้าง บอกเป็นข้อ ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อ ๓. ให้นักศึกษาบอกขั้นตอน การจัดเวทีประชาคม มีขั้นตอนอย่างไรบ้าง บอกเป็นข้อ ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อ ๔. ให้นักศึกษาเขียนโครงการ การพัฒนาสังคมชุมชน โดยมีหัวเรื่อง ต่อไปนี้

๑. ชื่อโครงการ

.....

๒. หลักการและเหตุผล

.....

.....

.....

.....

๓. วัตถุประสงค์

.....

.....

๔. เป้าหมาย

.....

.....

๕. วิธีดำเนินการ

.....
.....

๖. ระยะเวลาดำเนินการ

.....
.....

๗. งบประมาณ

.....
.....

๘. เครื่องมือที่เกี่ยวข้อง

.....
.....

๙. การประเมินโครงการ

.....
.....

๑๐. ผู้รับผิดชอบโครงการ

.....
.....

๑๑. โครงการที่เกี่ยวข้อง

.....
.....

๑๒. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

.....
.....

บรรณานุกรม

- กรรมวิธีข้อมูล. ฝ่าย สถิติภูมิอากาศของประเทศไทยในคาบ ๓๐ ปี (พ.ศ.๒๕๐๔-๒๕๓๓).
รายงาน
- กรมล ทงธรรมชาติ ดร. และคณะ, **สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ม.๑,**
อักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด, ๒๕๔๘.
- การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. **ชุดวิชาการพัฒนาโครงการ.** กรุงเทพฯ : บริษัทสามเจริญพาณิชย์
จำกัด, ๒๕๓๗.
- การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. **ชุดวิชาวิจัยทางการศึกษานอกโรงเรียน การเก็บรวบรวมข้อมูล
เพื่อการวิจัย.** กรุงเทพฯ : บริษัทประชาชน จำกัด, ๒๕๓๘.
- การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. **ชุดวิชาวิจัยทางการศึกษานอกโรงเรียน การวิเคราะห์ข้อมูล.**
กรุงเทพฯ : บริษัทประชาชน จำกัด, ๒๕๓๘.
- การศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร สถาบัน. **กระบวนการจัดการศึกษานอกโรงเรียนและ
อัยาศัย.** เอกสารประกอบการอบรมวิทยากรกระบวนการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้าง
ความเข้มแข็งของชุมชน, นครราชสีมา : ๒๕๔๔.
- เกรียงศักดิ์ หลิวจันทร์พัฒนา. **การวิเคราะห์ข้อมูลทางการแพทย์และสาธารณสุขด้วย
คอมพิวเตอร์.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- ชยันต์ วรรณะภุติ. **คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา.** ขอนแก่น : สถาบันวิจัยเพื่อการ
พัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น, เอกสารอัดสำเนา.
- ณัฐนรี ศรีทอง. **การเพิ่มศักยภาพภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน.** กรุงเทพฯ : โอ เอส
พริ้นติ้งเฮาส์, ๒๕๕๒.
- ใต้, ศูนย์การศึกษานอกห้องเรียนภาค. **ชุดวิชาแผนแม่บทชุมชน.** สงขลา : เทมการพิมพ์, ๒๕๔๘.
- ทวีป ศิริรัศมี. **การวางแผนพัฒนาและประเมินโครงการ.** กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย (สกว.), ๒๕๔๔.

เทคโนโลยีทางการศึกษา, ศูนย์ ความหมายเกี่ยวกับแผนงานโครงการ. กรุงเทพฯ : กราฟฟิคโกร,
๒๕๔๕.

บริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน. สำนัก **คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อจัดทำแผนชุมชน.**
กรุงเทพฯ : รัชชการพิมพ์, ๒๕๔๖.

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.** กรุงเทพฯ :
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๔๓.

สถาบันพัฒนาการศึกษาออกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. **คู่มือการ
ทำวิจัย อย่างง่าย.** อุบลราชธานี : บริษัท ยงสวัสดิ์อินเตอร์กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๕๒.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

เสรี พงศ์พิศ. **วิธีทำและวิธีคิดแผนชีวิตเศรษฐกิจชุมชน.** กรุงเทพฯ : ๒๕๔๖.

http://www.bic.moe.go.th/th/index.php?option=com_content&view=article&id=๑๙๒&Itemid=๑๔๘

<http://www.aseanthailand.org/index.php>

<http://blog.eduzones.com/offy/๕๑๗๔>

http://www.geocities.com/jea_pat/

<http://www.jd.in.th/e.learning/th๓๓๑๐๑/pan๐๘/t๓๐๕.๘๐๐๒.html>.

<http://www.tddf.or.th/tddf//:braly/doc/libraly-๒๐๐๗-๐๒-๒๘-๒๔๐.doc>.

<http://www.nmt.or.th/TOTOP/Lists/OTOP๒/AllItems.aspx>.

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

นายสุรพงษ์ จำจด	เลขาธิการ กศน.
นายประเสริฐ หอมดี	รองเลขาธิการ กศน.
นางตรีณัฐ สุขสุเดช	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย
นายวิเชียรโชติ โสอุบล	ผู้อำนวยการ สถาบัน กศน.ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
นายทรงเดช โคตรสิน	รองผู้อำนวยการ สถาบัน กศน.ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผู้สรุปเนื้อหา

นางกรรณิการ์ รอบคอบ	ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอมหาชนะชัย
นางอบเชย แก้วสุข	ข้าราชการบำนาญ
นางพานิช คำแพง	ครู กศน.อำเภอมหาชนะชัย
นางสาวสาวิตรี แผ่นศิลา	ครู กศน.อำเภอมหาชนะชัย

ผู้ตรวจและบรรณาธิการ

นายสมชาย คำเพราะ	ครูชำนาญพิเศษ สถาบัน กศน. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
------------------	--

ผู้พิมพ์ต้นฉบับ

นายกัมปนาท ประชุมแดง	เจ้าหน้าที่ สถาบัน กศน.ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
----------------------	--

ผู้ออกแบบปก

นายศุภโชค ศรีรัตนศิลป์	กลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย
------------------------	---

ออกแบบปก : ศุภาโชค ศรีรัตนศิลป์